În colecţia „Meridiane“
vor apărea:

Branislav Nuşici
ANII DE ŞCOALĂ

★

Vera Panova
SERIOJA

★

* * *
ZEIŢA DE JAD
şi alte povestiri chineze

★

Krishan Chandar
CÎND VORBESC STATUILE

★

Kliment Ţacev
FRATELE

Lei 1,50

MARTIN ANDERSEN-NEXÖ ★ BILETUL DE LOTERIE

Meridiane

MARTIN ANDERSEN-NEXŐ

BILETUL DE LOTERIE

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

Meridiane

MARTIN ANDERSEN-NEXÖ

BILETUL DE LOTERIE

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

In romîneşte de :
Elena Turtureanu şi *R. Donici*

Desen de *V. M. Matorin*

MARTIN ANDERSEN-NEXÖ

MARTIN ANDERSEN-NEXÖ
(1869—1954)

Martin Andersen-Nexö, marele scriitor revoluţionar danez, căruia poporul lui i-a dat titlul de onoare de „Gorki al Scandinaviei", s-a născut la 26 iunie 1869 la Cristianhavn, cartierul sărăcimii din Copenhaga, în familia unui cioplitor în piatră. A copilărit pe insula Bornholm, în tîrguşorul Nexö, al cărui nume a devenit pseudonimul scriitorului. A muncit de mic, fiind argat, ucenic la un cizmar, salahor pe schelele unei biserici. Cu banii adunaţi de prietenii săi, Nexö a urmat Şcoala populară superioară din Askov, iar după ce a terminat şcoala, în 1893, a ajuns învăţător la Odense. După cîtva timp s-a îmbolnăvit grav şi tot cu ajutorul prietenilor a plecat în Italia şi mai tîrziu în Spania ca să-şi refacă sănătatea.

Primele culegeri de povestiri scrise de Andersen-Nexö — Umbre *(1898),* Zile însorite *(1903) — conţin tocmai impresiile scriitorului despre călătoria sa în cele două ţări meridionale.*

Revoluția rusă din 1906 a produs o puternică influență asupra lui Andersen-Nexö. Ca un ecou al primei revoluții populare din epoca imperialismului, Nexö scrie articolul înflăcărat Steagul roșu. *Din această perioadă începe el să activeze pe tărîm politic, fiind de la început un participant activ în mișcarea muncitorească.*

In anul 1910 termină primul roman de mari proporții, intitulat Pelle Cuceritorul, *în care zugrăvește veridic viața și lupta clasei muncitoare din Danemarca și în care ni se înfățișează ca un artist matur, ca un cunoscător profund al vieții proletariatului danez și un mînuitor dibaci al celor mai expresive mijloace artistice. Incepînd chiar cu această operă, Andersen-Nexö dezvăluie oportunismul și reformismul conducerii partidului social-democrat danez, fiind pînă la sfîrșitul vieții sale un neobosit demascator al trădării social-democrației de dreapta.*

Pelle Cuceritorul *s-a bucurat și de aprecierea lui Vladimir Ilici Lenin, care a remarcat acest roman printre primele opere ale literaturii proletare.*

Martin Andresen-Nexö a demascat cu vigoare, în multe din articolele și povestirile sale, caracterul de jaf, imperialist, al primului război mondial, ridicîndu-se hotărît împotriva imperialismului și militarismului.

In anul 1917 apare romanul său Ditte, fiica omului *— tragedia unei fete din popor, strivită de nemiloasa exploatare capitalistă.*

O deosebită influență ideologică asupra scriitorului a exercitat Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

In anul 1922, Andersen-Nexö, în ciuda piedicilor pe care i le pun autoritățile daneze și a lipsei de mijloace materiale, reușește să se strecoare prin Norvegia în Carelia și ajunge la Leningrad și la Moscova. Rodul primei sale vizite în Uniunea Sovietică este cartea In întîmpinarea unei zile noi *(1923), iar în 1934 apar lucrările* Două lumi *și* Jos mîinile, *în care marele scriitor danez protestează împotriva calomniilor antisovietice, luînd apărarea primului stat muncitoresc-țărănesc și arătînd superioritatea orînduirii socialiste asupra celei capitaliste.*

In perioada 1930—1940, Andersen-Nexö ia parte activă la congresele antifasciste internaționale, fiind unul din inițiatorii Congresului scriitorilor progresiști de la Paris.

In timpul războiului din Spania împotriva fasciștilor și intervenționiștilor, Nexö publică numeroase articole în care ia apărarea poporului spaniol, înfierînd politica de „neintervenție", favorabilă agresorilor, dusă de guvernele țărilor occidentale. In semn de omagiu adus marelui scriitor proletar, una din brigăzile de voluntari care a luptat în Spania a purtat numele lui Martin Andersen-Nexö.

In 1934 participă la primul Congres unional al scriitorilor sovietici de la Moscova, unde își însușește temeinic principiile realismului socialist, expuse la congres de Maxim Gorki.

In perioada războiului sovieto-finlandez (1939—1940) Andersen-Nexö publică o serie de articole în care demască guvernul reacționar al Finlandei, care

transformase țara într-un cap de pod fascist împotriva statului sovietic.

După cotropirea Danemarcei de hitleriști, în 1940, Martin Andersen-Nexö e aruncat în închisoare, unde stă aproape patru ani. În 1943, ajutat de Partidul Comunist, se refugiază în Suedia, unde, deși la o vîrstă destul de înaintată (scriitorul avea 75 de ani), continuă să cheme poporul danez la luptă activă contra fascismului și demască în Scrisori către un compatriot *politica trădătoare a liderilor social-democrați, care sabotau mișcarea de rezistență.*

În 1944, la invitația Uniunii Scriitorilor Sovietici, Martin Andersen-Nexö pleacă în U.R.S.S., unde rămîne pînă la sfîrșitul războiului. În anii războiului, Nexö termină prima parte a romanului său Morten cel Roșu *(1945), care încheie trilogia istorică* (Pelle Cuceritorul — Ditte, fiica omului — Morten cel Roșu), *strălucita epopee a luptei proletariatului danez. În 1948 apare a doua parte a lucrării* Morten cel Roșu, *romanul* Generația pierdută, *care are ca temă centrală însemnătatea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie pentru mișcarea muncitorească internațională. Romanele despre Morten cel Roșu marchează apogeul dezvoltării artistice a lui Andersen-Nexö, reprezentînd un gen nou: genul romanului documentar artistic.*

După cel de-al doilea război mondial, Martin Andersen-Nexö rămîne același combatant activ pentru ideile înaintate ale vremii lui, un înflăcărat luptător pentru pace și libertatea tuturor popoarelor. El a fost, între altele, unul din inițiatorii convocării Congresului Mondial al Partizanilor Păcii de la Paris din anul 1949.

Marele scriitor a vizitat țările de democrație populară din Europa, printre care și țara noastră — în luna martie 1950 — popularizînd prin articole realizările acestor țări care construiesc socialismul cu ajutorul Uniunii Sovietice.

Evoluția întregii sale vieți l-a adus în rîndurile Partidului Comunist din Danemarca, unde a fost iubit și stimat în mod deosebit, fiind ales membru al Comitetului Central.

Moartea lui, la 1 iunie 1954, a îndurerat milioane de oameni din lumea întreagă, conștienți că pierd în Martin Andersen-Nexö pe unul din marii scriitori ai lumii, pe unul din luptătorii comuniști de frunte, care și-a închinat întreaga viață luptei pentru apărarea drepturilor și intereselor proletariatului, pe un adversar neîmpăcat al fascismului, al imperialismului, pe unul din vajnicii luptători pentru pace și prietenie între popoare.

EDITURA DE STAT
PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ

BILETUL DE LOTERIE

O luase de-a dreptul spre poştă şi cobora acum strada cu coşuleţul de lemne în spinare, şuierînd printre dinţi o frîntură de cîntec şi călcînd greoi, în tact. Deşi pe faţă nu i se putea citi nimic, se simţea totuşi că omul era voios.

Cînd dădu însă cu ochii de poştă, cîntecul îi îngheţă pe buze. Rări pasul, iar cînd ajunse la intrare, se opri.

Îi era oare teamă de ceva ?

Teamă ? Cui ? Lui, care era cel mai curajos acolo, la cariera de piatră, cînd se punea dinamita ? Lui, care dăduse buzna pînă şi în casa lui Bregendal, cînd uriaşul acela, apucat într-un rînd de un val de nebunie, îşi zvîrlise femeia în stradă şi se pusese cu securea pe mo-

bile? Nu. Lui nu-i era frică niciodată. De nimeni. În nici un caz de cei de-o seamă cu el. Numai că-l supăra un lucru. Știa că slujbașii nu sînt prea politicoși. Mai ales funcționarii de la poștă. Prea sînt grosolani! Pînă la urmă, își luă totuși inima în dinți, intră, și se apropie de ghișeu.

O ferestruică se ridică și cineva îl întrebă scurt, fără a se uita la dînsul:

— Ce doriți?

Dorea o optime de loz la noua serie a loteriei.

De ce tăcea funcționarul? Fiindcă nu făcea să stea de vorbă, să se mai ostenească pentru o amărîtă de optime? Poate că era învățat ca lumea să-i cumpere numai lozuri întregi — dacă nu chiar mai multe dintr-o dată. Sau poate că nu tăcea din cauza asta... Poate alta era pricina... Și suedezul, plecînd ochii, se uită la pantalonii lui de piele, cîrpogiți cu niște petice de catifea neagră și la ghetele lui scîlciate și i se păru și lui caraghios, ca el — un amărît de spărgător de piatră — să-și bage banii în lozuri de loterie! Dar dacă cîștiga atîta omenire, de ce să nu-și încerce și el norocul, măcar o dată! Dacă nu cîștiga nimic la tragerea asta, n-avea decît să se lase păgubaș și să nu-și mai reînoiască lo-

zul. Se simți mai cu curaj și se uită țintă la slujbașul de la ghișeu, care scria liniștit mai departe și nici nu se sinchisea de el.

Nu i-ar putea da oare un loz cu o cifră mare și fără soț?

Dar și de astă dată — nici un răspuns!

Într-un tîrziu, funcționarul ridică ochii spre el și-l întrebă:

— Dar garanțiile?

— Garanțiile? întrebă suedezul îngrozit.

— Da, garanțiile! făcu celălalt, apăsînd înciudat pe fiecare silabă.

— N-am știut... Nu credeam că... șopti suedezul descumpănit.

— Mie nu-mi pasă de ce știi sau de ce crezi dumneata! Ce-ți închipui, că noi n-avem altă treabă decît să facem formele de retragere a lozurilor, cînd ți-o veni dumitale cheful să nu mai joci, hai?

Și funcționarul se întoarse iar la hîrțoagele lui.

Suedezul nu mai știa ce să facă.

Garanții! Vezi bine, avea nevoie de garanții! Sigur! Trebuiau neapărat garanții! Cum de nu se gîndise la asta? Dar parcă ei, săracii, nu trebuie să poată da oricînd garanție pentru orice,

chiar şi numai puntru a dovedi că banii pe care-i cheltuiesc sînt cîştigaţi de ei, pe cale cinstită ? Nu, nici el, nici cei de seama lui nu puteau cere nimănui să-i creadă numai pe cuvîntul lor de oameni cinstiţi. Oricum însă, urîtă treabă ! Numai pentru că eşti sărac, să trebuiască să garantezi că la sfîrşitul lunii nu vei fi mai sărac decît eşti acum ! Ce amar era faptul că stătea acolo, cu banii în mînă, şi că nu căpăta nimic pe ei, numai şi numai pentru că era sărac ! Să fi putut, i-ar fi trîntit tîmpului ăstuia de slujbaş banii pe masă şi i-ar fi plătit dinainte pentru seria toată. Dar dacă nu avea de unde... O garanţie ? Cine să dea garanţie pentru el ? Tovarăşii săi de lucru erau la fel de săraci ca şi el. Şi-apoi, pentru treaba asta ar fi fost nevoie de mai mulţi, care să cîntărească cît o optime de loz...

Uitase că îşi făcuse planul să se lase după una sau două trageri. Se gîndi, se gîndi într-una, pînă se supără. Dar nu lăsă să se vadă nimic. Stătea mai departe în faţa ghişeului, supus şi liniştit. Dacă ar fi fost vorba de unul dintre ai săi, ar fi avut cu ce se apăra — cu pumnul, sau la nevoie cu cuţitul. Dar cu un slujbaş al poştei regale, pe deasupra şi vînzător

de bilete de loterie, mijloacele astea puteau cel mult să-l ducă la închisoare ! Rămase deci mai departe umil şi supus. Se gîndea să plece.

Slujbaşul ridică din nou ochii, mica lui mîndrie de funcţionar se simţea satisfăcută de respectul pe care i-l arăta suedezul.

— Ei, o să-ţi dau lozul, de vreme ce tot ai venit ! Dar ai grijă să-l reînnoieşti la timp !

Sigur ! Sigur c-o să aibă grijă ! Domnul funcţionar putea fi liniştit ! Nici mort n-o să uite să şi-l reînnoiască !

Se mai luminase la faţă şi ochii începuseră să-şi recapete lucirile. Vedea cum i se împlineşte visul, un vis atît de vechi că devenise aproape idee fixă.

— Numai că noi avem numai sferturi ! spuse deodată slujbaşul, după ce răsfoi un timp printre lozuri.

Suedezul nu spuse nimic. Îşi luă încetişor băţul şi pălăria, îşi potrivi mai bine coşuleţul în spate şi plecă.

De astă dată paşii săi păreau poate mai greoi, omul părea poate şi el mai încovoiat. Poate !

Avea simţămîntul unei înfrîngeri.

Mergînd de-a lungul străzii, se gîndi iar la

lozul mult rîvnit și la cele douăsprezece coroane, costul lui.

Mulți bani, douăsprezece coroane! Nu le avea. Și nici nu le putea avea, o știa bine. De unde să le economisească! Toată leafa lui de muncitor era de nouă coroane pe săptămînă, mari și late. Din astea, două se duceau pe chirie. Celelalte șapte le dădea femeii lui, pentru casă. Adică nu chiar șapte coroane, pentru că mai cheltuia și el cîte ceva pentru sufletul lui. Ce să ajungă șapte coroane pentru atîtea guri? Erau ei doi și cei patru copii. E drept că nevasta lui Johan Sroendsen nu căpăta niciodată șapte coroane pentru gospodărie și aveau un copil mai mult. Dar acasă la el, nevastă-sa se tînguie mereu. Așa-s muierile! Nu e chip să le mulțumești vreodată, nu, nu e chip!

Ei, dacă Peter Elstrom i-ar da înapoi cele cinci coroane pe care i le-a împrumutat cu doi ani în urmă! Dar ți-ai găsit, măgarul!

Un sfert de loz!

Ce-ar fi dacă n-ar mai bea păhărelul acela de rachiu în fiecare zi și n-ar mai cheltui pe fleacuri sîmbătă seara? N-ar mai spune nevastă-sa că le ia de la gură pentru loterie! La gîndul ăsta, suedezul se opri locului, în mijlocul străzii.

Dar în clipa următoare îl fulgeră gîndul că au să rîdă oamenii de el și-au să spună, arătîndu-l cu degetul: „Ia uitați-vă la pietrarul ăsta care stă în drum și se gîndește!“ Mai mare rușinea! Își văzu deci mai departe de drum.

De altfel, gîndul acesta nu era chiar atît de nou cum credea el. Stăruise tot timpul în fundul minții lui, ca o rezervă, dar încercă să se dezbare de el, pînă își dădu seama că era singura soluție. Se agăță de un fleac ca să scape: dacă nu-și mai ia sticla cu rachiu la carieră or să rîdă tovarășii de el cum au rîs de Johan Hlinkebein, și-or să spună că în gospodăria lui cîntă găina! Sau, mai știi, or să-i scoată vorba că e abstinent! Ei și? Ce-i pasă lui de gura lumii? De altfel, n-o să spună nimeni nimic! Atît le-ar trebui!

Un sfert de rachiu în fiecare zi face cam un litru și jumătate pe săptămînă, adică cincizeci de öre în cap. Cu banii ăștia putea să plătească pentru seria întreagă, chiar dacă lua un sfert de loz. Și ce-ar fi dacă, pentru asta și pentru a fi mai sigur, l-ar pune pe fiu-său mai mare să dea găuri? Adică... de ce? Era o muncă prea grea pentru un băiat atît de crud! Va trebui să treacă încă multă vreme pînă să se obișnuiască cu gîn-

dul că trebuie să se omoare lucrînd la găuritul pietrelor — şi afară de asta, nici nu era nevoie.

Rachiul! (Niciodată pînă atunci nu vorbise despre „rachiu"; vorbise doar de „păhărelul" lui. Dar acum, cînd se despărţea de el, simţea nevoia să privească lucrurile în faţă, ca să se simtă mai întărit în hotărîrea lui.) Rachiul! Ce ciudat i se părea acum totul! Cheltuise atîta bănet pe băutură, cînd lozul pe care l-ar fi putut cumpăra ar fi adus atîta folos soţiei şi copiilor lui! Da. Gîndindu-se la toată băutura pe care o dăduse pe gît în viaţa lui, i se făcu silă şi scuipă cît colo, cu dispreţ.

Se opri iar, se întoarse, şi-o luă pe altă stradă înapoi, spre clădirea poştei. Peste puţin, porni spre casă cu un sfert de loz vîrît bine în buzunarul vestei.

*

Una din fetiţele lui, în vîrstă de doi ani, se cocoţase pe pat, în odaia părinţilor şi în genunchi, se juca cu o sfoară încercînd să ridice de pe jos nişte jucării. La ceasul acela al zilei ar fi trebuit să-şi legene surioara mai mică, dar uitase. Din cînd în cînd se oprea, sufla în geam pînă se făcea un ochi în pojghiţa de gheaţă şi se uita

afară, să vadă dacă nu cumva a început să ningă. La amiază văzuse steluţe de foc sub oala de gătit şi maică-sa îi spusese că ăsta-i un semn că va cădea zăpada. Din cînd în cînd, pe dinaintea casei lor hurduca vreo trăsură sau trecea vreun muncitor şi fetiţa auzea zgomotul pe care-l făceau ţintele de fier ale bocancilor şi bastonul trecătorului. Cînd zgomotul ajungea chiar în dreptul geamului, fetiţa ciulea urechile, asculta o clipă şi se întorcea la joaca ei.

După un timp, desluşi iar sunetul ţintelor de bocanci şi al bastonului cuiva. Fetiţa se opri din joc, trase cu urechea şi strigă: „Vine tata!" Il recunoscuse după mers...

Afară, sub streaşina povîrnită de ani, maică-sa şi fratele cel mare tăiau cu ferăstrăul nişte crăci de mesteacăn. Celălalt frate se suise călare pe capră, ca lemnele să stea bine. Ii era tare frig bietului copil şi îşi vîrîse mînuţele pe după cureaua pantalonilor; era încă prea mic să aibă buzunare. Treaba mergea greu, căci dinţii ferăstrăului erau tociţi şi tăietorii nu ştiau să-l mînuiască bine. Cîteodată înţepenea în lemn şi atunci trebuia uns cu săpun ca să poată fi împins mai departe. Aşa se întîmplase şi în clipa în care fetiţa vestise sosirea tatălui:

ferăstrăul se prinsese într-un ciot şi nu era chip să-l urneşti nici în sus, nici în jos. Femeia încercă să-l scoată din despicătură înainte de sosirea bărbatului. Îi era teamă să nu se pornească pe înjurături, dacă se întorcea ameţit acasă ! Dar nu fu în stare să-l mişte din loc.

Poarta se deschise, de după colţ răsună zgomot de paşi şi suedezul apăru.

Dintr-o singură privire îşi dădu seama de tot ce se întîmplase, dar în ziua aceea n-avea chef de ceartă. Dimpotrivă, voia să vadă în jurul lui numai chipuri luminoase şi înţelegătoare. Era doar la mijloc biletul de loterie ! Nu că i-ar fi fost frică de nevastă-sa, ferească sfîntul ! Dar cumpărase un loz, şi-un loz, oricît, înseamnă ceva... O dădu pe nevastă-sa la o parte şi punînd mîna pe ferăstrău, rosti nepăsător :

— Ştii ce ? Am început să joc la loterie !

— Ce-ai spus ? îl întrebă femeia speriată.

Dar suedezul n-avea poftă de discuţii şi începu să înjure ferăstrăul care se înţepenea atît de rău în lemn. Nu era chip să-l scoţi fără să-l strici ! Ce ţi-e şi cu muierile astea ! Cum pun mîna pe-o unealtă, praf o fac. Şi-aşa mai departe...

Cînd îl văzu pornit, femeia dădu fuga în bucătărie să-i încălzească cina.

Suedezul mîncă în seara aceea scrumbie sărată cu cartofi şi crupe cu lapte. Pe urmă, ajutat de nevastă-sa care stătea lîngă el, îşi picură pe mîinile crăpate nişte ceară topită dintr-o lumînare. De cîte ori ceara picura pe carnea roşie şi sîngerîndă, omul se strîmba de durere. Nici unul, nici altul nu scotea o vorbă. Ce mai aveau să-şi spună după atîţia ani ! Merseseră în viaţă alături, în acelaşi pas ! Şi totuşi în seara aceea îi neliniştea acelaşi gînd : biletul de loterie.

— Costă scump ? întrebă în cele din urmă femeia.

Nu-i mai spuse nimic altceva, dar el ştia unde voia să ajungă şi atunci începu cu o bogăţie neobişnuită de cuvinte să-i explice că era vorba de un sfert de loz, dar că alţii, care n-o duceau mai bine ca ei, luau cîte un loz întreg, ba chiar mai multe. Nu-şi dădea seama că-i servea femeii tocmai argumentele cu care îşi făcuse singur curaj mai înainte.

Femeia nu îndrăznea să-l ţină de rău, dar el o văzu că se frămîntă la gîndul că n-o vor scoate la capăt fără banii aceştia. Nu-i venea să-i spună că toată cheltuiala o va suporta el. Nu-i plăcea să ştie nimeni cînd făcea cîte un lucru ca acesta.

— Dar nu e păcat? Sîntem atît de săraci! şopti nevastă-sa.

— Nu e păcat, pentru că o facem în faţa tuturor! îi răspunse el, sigur pe ce spune.

Din păcate, femeia cunoştea atîtea lucruri care se întîmplau în ochii întregii lumi şi care totuşi nu erau bune! Dar nu-şi amintea unde citise asta şi dacă ar fi spus că sînt gîndurile ei, ştia dinainte că nu-i va fi de nici un folos, aşa că tăcu. Se duseră la culcare.

În dimineaţa următoare, suedezul se sculă ca de obicei, înainte de ora patru. Femeia îi făcu cafeaua şi în timp ce el se aşeză la masă s-o bea, ea îi pregăti mîncarea şi i-o puse într-un săculeţ. Trebuia să-i ajungă pentru toată ziua: cariera de piatră era în munţi, la o jumătate de milă depărtare. După ce-i unse cu grăsime o grămadă de felii de pîine, luă o sticlă verde şi se duse cu ea în bucătărie.

— Azi nu iau rachiu! strigă el, cu gura plină, dar femeia nu-l auzi.

O lăsă în pace şi-şi văzu mai departe de mîncare. Cînd peste o clipă se întoarse cu sticla de un sfert bine astupată, repetă mestecînd:

— Ţi-am spus doar că nu vreau rachiu!

— De ce? îl întrebă ea.

Se simţea încurcată; în timp ce umplea sticla, se gîndea tocmai la bănetul aruncat pe băutură.

El tăcu, se ridică în picioare şi se pregăti de plecare.

Femeia, rămasă locului, nu mai ştia ce să facă. De cîte ori nu-l ocărîse în sinea ei pentru băutura asta care costă atît de mult şi care nu avea în ea nimic hrănitor! Şi ea şi copiii urau rachiul. Cu cîtă plăcere i-ar fi cumpărat omului ei cu banii ăştia o bucată bună de carne, căci doar el trudea pentru toţi!

Şi acum pornea la muncă pe viforniţa de afară, fără să ia măcar rachiul ăsta cu el!

— Dar ia-l cu tine, omule! spuse ea. Berea o să îngheţe tun pînă la amiază şi mîncarea o să se sleiască. Ce altceva te-ar putea încălzi puţin?

El îşi luă obielele puse la uscat pe sobă, le vîrî în bocanci, dar nu spuse nimic.

— Da, crede-mă, ia-l cu tine! Poţi să-l bei sau nu, după cum ţi-o fi voia! îi spuse cu hotărîre femeia şi puse sticla lîngă mîncare, în săculeţ.

Apoi suedezul plecă.

*

Suedezul făcea parte dintre acei oameni care își numărau fiecare bucătură, care își tăiau felii groase de pîine ca să economisească grăsimea și care se îmbrăcau în haine din pînză de cort pentru că sînt mai trainice. La trei-patru dimineața, oamenii de felul lui porneau spre muncă în hainele lor subțirele. Pe viscol, ninsoarea viscolită li se strecura pe după guler și li se topea pe trupul cald, zăpada li se aduna printre colții bocancilor și umezeala le pătrundea la picioare.

Și totuși, drumul lung pe care-l avea de străbătut era nimic față de ce-l aștepta la locul de muncă. Acolo trebuia să dea la o parte — cu mîinile în niște mănuși aspre din pînză de cort — zăpada de pe stîncile proaspăt troienite și să stea toată ziua pe pietrele înghețate, mînuind ciocanul. De la mijloc în sus nu simțea pișcătura gerului — uneori curgea sudoarea șiroaie de pe el — dar de la mijloc în jos îngheța bocnă. Timpul trecea, venea ceasul amiezii, al prînzului și al gustării de după-masă și de fiecare dată spărgătorul de piatră se scula, făcea cîțiva pași, cu genunchii îndoiți și picioarele țepene, se îndrepta spre coșulețul pus bine în cabana de lemn. Mîncarea lui — felii de pîine unse cu grăsime și, poate, cu un strat subțire de brînză sau de mezel pe deasupra — e țeapănă și rece ca gheața. Berea ieftină și-a păstrat culoarea și spuma, dar nu curge pe gîtlejul însetat, pentru că a împrumutat cea de-a treia formă a materiei și s-a solidificat. Atunci, omul scoate o altă sticlă, al cărei conținut n-a înghețat și nu-l face să-i clănțăne dinții de frig. Dezmorțit, muncitorul se întoarce la locul lui de muncă, unde îngheață repede din nou.

Suedezul grăbea pasul spre Sondergade, ocolind cu grijă prin întuneric troienile și sprijinindu-se din cînd în cînd de cîte un zid, pentru a-și scoate zăpada din ghete sau pentru a-și scutura tălpile de gheață. Gîndurile îi hoinăreau în voie. Era totuși bună nevasta lui. Îi dorea binele. Crezuse că n-o să-l ierte pînă la moarte că-i place rachiul, și cînd colo...

La capătul străzii, o pală puternică de vînt, venind dinspre cîmpul deschis, îi suflă în față mii de ace înghețate și suedezul trebui să se oprească și să se întoarcă, căutînd un adăpost sub poarta cimitirului. Ce vreme îngrozitoare! Cînd se pornea viscolul, carierele de piatră se prefăceau într-un iad. Degeaba curățai pietrele, că n-apucai să dai o dată cu ciocanul și zăpada

le acoperea din nou. Poate că nimeni nu ieşise azi la lucru... Nu văzuse nici un muncitor pe stradă. Ei, dar ei nu jucau la loterie! Pe cîtă vreme el trebuia să suie muntele, trebuia să muncească, să cîştige bani pentru biletul lui de loterie!

Cînd ajunse cu gîndurile aici, se simţi parcă mai mare, mai puternic şi, pentru a se răsplăti, deschise săculeţul şi trase o duşcă de rachiu. Trebuia să meargă mai departe! Îşi aduse aminte de hotărîrea luată în ajun, dar atunci nu avea sticla de rachiu la el şi nici vremea nu era atît de afurisită! Duse deci sticla la gură şi mai bău o dată.

Dar în clipa următoare îi păru rău. Foarte fiumos din partea nevesti-si că-l silise să ia băutura la el; dar nu trebuia să-şi bată joc de hotărîrea lui. Că el, dacă a luat o hotărîre... Şi luînd sticla de rachiu de gît, o aruncă cît colo.

Se opri locului şi ascultă cu luare-aminte să vadă unde va cădea. Răbufni la cîţiva paşi de el, pe un troian. Era întuneric încă şi nu văzu locul, dar îşi dădu seama că nu se spărsese. Ce prostie! Auzi! S-o arunce! Putea s-o ia cu el la lucru, dar să nu bea din ea. Să vadă şi ceilalţi că o face cu voia lui. Şi-apoi, ce bine e cînd

ai la îndemînă o picătură de alcool! Ca şi atunci, cînd şi-a strivit Lindquist degetul şi era gata să leşine. Fusese un prost! Se apucă să caute sticla, dar n-o găsi şi porni mai departe spre carieră.

Veniră şi ceilalţi, ceea ce nu-l miră de loc. Lipseau numai în zilele în care nu-şi puteau croi cu nici un chip drum pînă acolo. Nimeni nu-şi făcea din asta cine ştie ce falā — nici el şi nici ceilalţi. Îi mîna obiceiul, şi obiceiul era mai puternic decît ei. Oamenii îşi înălţară cîteva apărătoare de vînt, se aşezară cum putură mai bine şi începură lucrul. Singura lor bucurie era plimbarea de cîţiva paşi pe care o făceau din cînd în cînd la cabana în care-şi lăsaseră săculeţul cu sticla de rachiu.

Suedezul simţi lipsa băuturii chiar de la micul dejun. Celorlalţi le spusese că i se spărsese sticla pe drum. Cînd îl rugară să bea de la ei, nu primi. Dar către amiază însă, cînd oamenii îl îmbiară iar, primi, ca să nu-i jignească! După masă, luă cu împrumut un sfert de la un tovarăş, deşi nu renunţase la hotărîrea lui. Îi amînase numai sorocul pe ziua următoare.

A doua zi, se uită la trebăluiala nevesti-si cu mai multă grijă şi băgă de seamă că femeia

luase de-a bună tot ce-i spusese în ajun şi nu-i mai pregătise băutură. Cum nu voi să pară şovăitor, tăcu. Dar de atunci îşi cumpăra rachiu pe ascuns...

Trecură zilele una după alta şi el îşi dădu seama că în felul ăsta nu va fi în stare să-şi plătească lozul. În acelaşi timp, înţelese o dată pentru totdeauna că n-ar fi chiar atît de rău pentru fiu-său dacă ar începe să sfredelească piatra. E bine întotdeauna să începi de timpuriu învăţătura...

Şi aşa se întîmplă.

De atunci, în fiecare după-amiază, cum se întorcea de la şcoală, băiatul trebuia să se ducă să lucreze la carieră. Munca era însă prea grea pentru el şi nu o dată îl apuca plînsul cînd se întîlnea pe drum cu alţi băieţi, care se duceau la mare să patineze. Îşi vîrau pantalonii în cizme, pentru a se făli cu încălţările lor faţă de el, care avea în picioare nişte amărîte de ghete. E drept, avea şi el acasă o pereche de patine vechi, cu şireturi în loc de curele, şi o pereche de cizme — pe care le căpătase în dar de la băiatul directorului întreprinderii, căruia îi rămăseseră prea mici — dar aveau tălpile găurite şi taică-său nu-i dăduse niciodată voie să le îmbrace, deşi la patinaj puteau merge şi aşa. De-acum îi era totuna...

Nu mai putea de bucurie femeia suedezului că omul ei se lăsase de băutură şi se căznea să-i facă o mîncare cît mai gustoasă, ca să nu ducă dorul rachiului. Bărbatul ei îşi dădu repede seama de asta şi înţelese totul. Cum înţelese şi că lua de la gura ei şi a copiilor ca să-i dea lui o masă mai bună. La început îi fu ruşine, dar pînă la urmă se deprinse într-atîta cu gîndul ăsta, încît ruşinea pieri cu totul. Dumnezeu care le ştia pe toate îi era martor că el nu aştepta decît să vină, pentru el şi ai lui, zile mai bune, pentru a se lăsa cu totul de băutură. Făcuse un pas mare într-acolo: nu mai bea după-masă, cînd era băiatul lui de faţă. Bea numai dimineaţa. E drept că-şi dădea pe gît toată porţia care-i ajungea înainte pentru ziua întreagă, dar era totuşi un pas înainte. O dovadă că la nevoie se putea lipsi cu totul de rachiu.

Era totuşi un lucru pe care trebuia să-l recunoască: fără băutură mîncarea nu avea nici un gust! Şi, ceea ce era mai rău, ceilalţi scăpaseră unele vorbe al căror înţeles băiatul îl pricepuse. Era deci mai bine să dea lucrurile pe faţă. Şi într-o sîmbătă, suedezul se lăsă de taine, îşi bău

rachiul în fața băiatului, îl luă seara la cîrciumă și îl ținu lîngă el pînă cînd îi plăti cîrciumarului datoria din săptămîna aceea.

În cîrciumă erau o grămadă de lucrători. Beau bere sau rachiu și jucau „Minke". Jucă și suedezul un timp cu ei. Băiatul era însă tot cu gîndurile acasă, la maică-sa, și-l tot îndemna să plece o dată. Pînă cînd un muncitor, sîcîit, îl chemă la el și vru să-l cinstească cu un rachiu. Băiatul n-ar fi băut, dar îl luă taică-său în rîs. Dădu atunci pe gît păhărelul, dar se înecă și începu să tușească, cît pe-aci să-și piardă răsuflarea, spre marele haz al celor din jur.

Clipele treceau grele, una după alta, gîtlejul îl durea îngrozitor și, de necaz, băiatul începu să plîngă. Ca să-l mai îmbuneze, taică-său îi cumpără un covrig cu chimion, se sculă și plecă.

Cînd fură din nou pe drum, spuse:

— Dacă te întreabă maică-ta ceva despre carieră sau dacă vrea să știe unde am fost după lucru, nu-i spune nimic. Acum ești aproape bărbat... Aduci și tu un ban în casă. Muierilor nu e bine să le spui tot!

Pînă atunci băiatul privise cîrciuma cu ochii mamei sale. Nu-i trecuse încă niciodată pragul, dar știa de la maică-sa că dacă pîinea lipsea

din casă și dacă brutarul nu mai voia să le dea pe datorie, cîrciuma era de vină. Cînd s-a dus pentru prima dată la carieră, maică-sa l-a sărutat și i-a spus să aibă grijă să-l dezbare pe taică-său de băutură. De altfel, ținea și el destul de bine minte cum venise de mai multe ori beat acasă, cum o înjurase pe maică-sa și cum o tîrîse de păr pe podele. Pe atunci era încă un copil de cîțiva ani. Nu se mai întîmplase una ca asta, dar amețit tot mai venea taică-său cîteodată acasă și atunci maică-sa căpăta o coroană mai puțin pentru cheltuielile casei pe săptămîna viitoare.

Copiii sînt însă ființe ascultătoare și mama îi ocărî pe cei doi bărbați ai familiei că se duseseră la cîrciumă, la căldură, că jucaseră pe bere și rachiu.

„Ce dumnezeu! Doar noi cîștigăm banii în casa asta! Ce poate pricepe o minte de femeie! Acum aduc și eu un ban în casă. A spus-o și tata. Am fost la cîrciumă fiindcă acum sînt și eu bărbat!"

E drept că n-o putea spune încă unui alt băiat, oricît și-ar fi vîrît el pantalonii în cizme. Și nici fratelui și surorilor lui. Cînd se certau, ceilalți își băteau joc de el că muncește la ca-

rieră ; nu şi-ar mai bate joc dacă ar şti că se duce la cîrciumă cu oamenii mari şi capătă covrigi ! De-ar putea să le povestească ! Numai că, din păcate, nu-i era îngăduit s-o facă.

Toată săptămîna băiatul nu spuse nimic, iar sîmbăta următoare se opri singur în faţa cîrciumii şi aşteptă încordat ca taică-său să intre înăuntru.

Era tocmai ziua de tragere a loteriei şi suedezul simţea un fel de gol în suflet. Îi intrase în cap că, dacă vrea să cîştige, trebuie să se poarte bine cu dumnezeu. Aşa că de astă dată nu călcă pragul cîrciumii. Îl trimise pe fiu-său să-i plătească datoria pe rachiul băut în timpul săptămînii. Acum, de cînd era ceva în joc, îi era frică, şi începură, cum era şi firesc, mustrările de conştiinţă. Banii aruncaţi pe băutură i se păreau bani blestemaţi. Îi ardeau buzunarul. Se simţea uşurat numai cînd scăpa de ei. Luase şi o hotărîre: să-i spună nevesti-si că nu s-a lăsat de băutură. Se simţea dator s-o facă şi se jură să nu mai pună gura pe rachiu din clipa în care îi va ieşi lozul la loterie.

În cîrciumă, oamenii îşi cheltuiau cu aerul cel mai nevinovat din lume un sfert din modestul lor cîştig săptămînal. O făceau mai puţin de

nevoie şi mai mult din obicei, ştiut fiind că obiceiul e mai puternic chiar decît patima.

În ziua aceea suedezul trecu bucuros de cîrciumă şi, cu inima uşoară, se îndreptă spre casă cu fiul său. Făcuse o faptă bună şi simţea că va fi răsplătit pentru asta. Există desigur un bun şi milostiv dumnezeu, mai presus de toate şi de orice, care scoate numerele din urnă !

Luă băiatul de mînă — nu o mai făcuse de cînd era mic de tot — şi îi arătă farul, a cărui lumină scînteia colo, pe coasta suedeză. Îi povesti copilului despre sătucul acela de dincolo de far, pierdut hăt departe, în inima ţării, unde locuia bunica şi unde se vor duce o dată, cînd vor avea şi ei bani mulţi. Răspunse la toate întrebările băiatului, ceea ce nu-i era în obicei. Băiatul, cuprins de-o bucurie ciudată şi neobişnuită, ar fi vrut să-l mai ţină de mînă şi cînd intrară pe străzile orăşelului, dar nu-i fu îngăduit.

Cînd sosiră amîndoi acasă se înnoptase. Ceilalţi văzură de la început că tatăl e vesel : nu ocărî pentru că nu-şi găsi papucii la locul lor, acolo, sub scara podului.

După ce se spălă, îşi schimbă ciorapii şi mîncă. Luă apoi fetiţa din leagăn, o alintă şi o

săltă pînă-n tavan. Cînd văzu că e rost de joacă, cealaltă fată spuse şi ea că ar vrea să zboare, dar taică-său o luă în rîs : era prea bătrînă ! În schimb, se aşeză pe pătucul ei şi o luă pe genunchi. Prîslea se ciucise lîngă scrin, şi-şi făcea de lucru cu cheia. Stătu o clipă în cumpănă, dar îşi luă pînă la urmă inima în dinţi şi veni, sărind într-un picior, cu un fluier de trestie, pe care-l întinse sfios tatălui să i-l încerce. Văzînd că taică-său îl ia, aduse repede o cană cu apă din bucătărie. Ştia că fluierul lui nu sună dacă nu e umezit. Nu aprinseră lumina. Suedezul, cu cei doi copii în braţe, începu să cînte din fluier, mama avea grijă de masă, iar băiatul cel mare citea din *Rocambole* îngenuncheat în faţa sobei. Împrumutase cartea de la fiul negustorului. Îi dăduse pentru asta şase nasturi. Făcuse o afacere bună ; cartea avea peste trei mii de pagini !

La opt se culcară, ca de obicei.

A doua zi era duminică şi suedezul nu trebui să iasă la lucru. Se sculă devreme, îşi aprinse lanterna şi se duse în pod, unde puse cizmelor băiatului o pereche de tălpi vechi şi placheuri de metal. Pe la şase, cînd se sculară, copiii zăriră în faţa patului lor cizmele drese, cu capse

noi şi bine lustruite. Ce bucurie pe băiat ! Cum se făcu ziuă, plecă spre mare cu patinele la spinare. Ceilalţi doi copii mai mari, care nu aveau nici cizme nici patine, se uitară după el, roşi de invidie şi cu lacrimi în ochi. Noroc că-i mîngîie mama. Le făgădui că, dacă vor fi cuminţi, o să-i ia poate tata cu sania. Vorbi tare, aşa ca să audă şi omul ei, dar suedezul făcu pe surdul. Totuşi, ceva mai tîrziu, sui iar în pod, luă sania, îi aşeză în ea pe cei doi copii, şi-o porni prin zăpada albă, care scînteia în soare. La prînz, mama le pregăti gogoşi cu sirop şi copiii, cînd porniră după prînz la şcoala de duminică, căpătară două ore ca să-şi cumpere o revistă. Seara, băiatul cel mare le citi cu glas tare, în timp ce tatăl, în cămaşă, stătea pe laiţă şi asculta mulţumit. A fost o zi pe care nevasta-sa şi copiii şi-o însemnară în minte cu o steluţă albă...

Cînd se publică lista cu numerele cîştigătoare, suedezul constată că n-a cîştigat nimic. Ieşiseră mai toate numerele apropiate, numai al lui nu ! Ce înfrîngere ! Nu se îndurase bunul dumnezeu de el ! De ce oare ? Să fie o pedeapsă ? Dar, la urma urmelor, ce legătură are bunul dumnezeu cu loteria? Loteria e doar un joc de noroc!

În orice caz, mare amărăciune! Nevastă-sa așteptase tragerea cu aceeași nerăbdare ca și el și acum i se citea pe față că nu găsește nimerit ca omul ei să joace mai departe. Numai că el își dăduse cuvîntul c-o să reînnoiască lozul! Și-apoi, nu pierduse speranța! Norocul se învîrtise atît de aproape de numărul lui la prima tragere, încît data viitoare îi va bate cu siguranță la ușă! Prima tragere era totdeauna cea mai sărăcăcioasă. Știa că mai tîrziu cîștigurile sînt tot mai numeroase și mai mari și că cea din urmă tragere e cea mai bună! Îi spuse femeii că o să renunțe la loz, dar în sufletul lui știa că n-o să facă așa.

Și continuă să joace.

Se scutură de ușoarele remușcări ce-l încercară din pricina acestei noi înșelătorii, gîndindu-se ce bucurie va fi pe nevastă-sa cînd va veni într-o bună zi acasă cu știrea că sînt bogați!

Se simțea dezamăgit și nu-i mai ardea nici de vorbă, nici de glumă. Copiilor le era drag tatăl lor așa cum fusese în seara aceea de sîmbătă și duminica toată. Sîmbăta următoare, după cină, se furișară în odaia lui și rămaseră tăcuți lîngă el. Așteptau ceva. Dar el nici nu se sinchisi de ei.

Se străduise să se lase de băutură, dar nu ajutase la nimic. Acum mai slobozi juvățul pe care și-l legase singur și ca pentru a se răzbuna parcă, merse mai departe decît de obicei. De atunci, sîmbătă seara îl trimitea pe băiat singur acasă cu banii, din care își păstra ceva mai mult ca de obicei. Ba începuse să treacă pragul cîrciumii și peste săptămînă...

Lucrul se resimți îndată în gospodăria lor și nevastă-sa trebui să strîngă și mai tare cureaua pentru a-și putea tîrî mai departe viața, și-așa destul de grea. La început făcu și mai multă economie de la gura ei și a copiilor, dar nu mai fu în stare să-i pregătească soțului său bucatele bune cu care îl învățase în ultima vreme. Atunci omul deveni morocănos și într-o seară, cînd se întoarse acasă beat, începu să zbiere că mîncarea e rea, că nevasta și copiii înfulecă totul, și că el trebuie să înghită niște lături pentru ca ei să se lăfăiască în belșug. A doua zi, cînd se trezi, nu scoase o vorbă despre cele petrecute în ajun, deși îl mustra conștiința.

Nevastă-sa tăcu și ea. Făcea ce putea. Nu știa dacă omul ei mai joacă sau nu la loterie,

dar că își cumpără rachiu pe ascuns aflase. Avu destulă înțelepciune să-l întrebe deschis dacă n-ar fi mai bine să aducă rachiul acasă.

— E atît de frig acolo, la carieră, că-ți trebuie ceva cald sus, pe munte! spuse ea blîndă, dar el, simțind ce se ascunde în dosul vorbelor, se încăpățînă și nu recunoscu.

Ziua muncea cît zece, vrînd parcă prin asta să-și ispășească greșeala. Cu băiatul se purta totdeauna frumos. După ce făcea un număr de găuri în piatră, îi dădea voie să lase lucrul și să plece în hoinăreală, iar copilul se cățăra atunci pe stîncile troienite, culegea corcodușe înghețate și le lua cu el acasă pentru fratele și surorile lui. Sau pornea pe sub merii sălbatici, scormonea zăpada și găsea mere pădurețe, coapte sub covorul gros de zăpadă. Cîteodată lua cu el sania și cîțiva saci, aducea din pădurea de brazi ramuri uscate și se întorcea seara acasă cu sania plină de lemne bune de foc. Il ajuta taică-său s-o tragă — uneori pînă acasă, alteori numai pînă la cîrciumă...

*

Au mai trecut așa cîteva săptămîni, cînd cel mai mic dintre copii se îmbolnăvi. Bîntuia în

iarna aceea printre sugari un fel de friguri, care făcuseră prin casele vecinilor sumedenie de victime. Fetița avea obrăjorii încinși și se zvîrcolea în somn; nevasta suedezului, amărîtă și îngrijorată, se temea să nu fi făcut vreo pneumonie.

— Of! De-am putea aduce un doctor! Dacă nu de alta, ca să mă liniștesc că nu are copila noastră aprindere de plămîni, îi spuse ea într-o seară bărbatului ei.

Suedezul nu-i răspunse. Avea în buzunar două coroane, adică tocmai cît ar fi trebuit pentru doctor; dar lozul trebuia reînnoit pînă a doua zi seara, dacă nu voia să-l piardă. Se legase doar c-o să-l reînnoiască! Își dăduse cuvîntul! De altfel, era sigur că toată boala copilașului era pricinuită ori de o ușoară răceală, ori de ieșirea dinților. Dacă femeia lui ar fi o femeie cu judecată, ar gîndi și ea la fel — numai că muierile pun totdeauna răul înainte!

— Dar ce crezi tu, că o să chem doctorul ori de cîte ori îl doare nasul pe vreunul dintre voi? făcu el îmbufnat și se duse la culcare.

A doua zi de dimineață întrebă de copil și află că doarme liniștit. La amiază, cînd veni băiatul cel mare la carieră, vru să știe cum îi mai

merge micuței, adăugînd că o să aducă totuși doctorul dacă va fi nevoie.

Dar băiatul îi spuse că fetița se simte mai bine.

Seara, suedezul își reînnoi lozul; era ultimul termen.

Asta nu însemna că pentru el copilul sau lozul de loterie se găseau pe același plan. În nici un caz! Lucrurile însă nu erau atît de simple. Dacă ar fi fost atît de simple, ar fi știut imediat ce-are de făcut. Dar viața își întinde capcanele pe nesimțite. Suedezul își iubea foarte mult copiii, îi iubea chiar mai mult decît o mărturisea. Pentru ei și pentru femeia lui îndura gerul nemilos. Nu avea îmbrăcăminte de lînă și din cauza frigului, cum înceta lucrul, îi îngheța sîngele în vine. De dragul lor trăia, cu toate că nu-și dădea seama de asta; și tot de dragul lor juca la loterie. De aceea suferi cînd starea fetiței se înrăutăți.

Se simțea vinovat. Stătea de veghe împreună cu nevastă-sa lîngă leagănul copilului, aplecat cu teamă spre fetiță, și trăgînd cu urechea la răsuflarea ei slabă și șuierătoare.

— Pneumonie! murmură mama, cu buzele tremurînde.

— Mîine e zi de plată, șopti el. O să putem chema doctorul...

— Of, doamne, ajută-ne pînă *atunci!* răspunse ea, și-o podidiră lacrimile.

Copiii ceilalți se culcaseră. Se duse și suedezul la culcare. Nevastă-sa însă nici nu se întinse pe pat. Îi era frică să n-o fure somnul și copila să-și dea sufletul în timp ce ea doarme. Începu să mai strîngă puțin lucrurile prin odaie, cu ochii stinși și fața chinuită de durere. De cîte ori trecea pe lîngă leagăn, îi lunecau grele lacrimile pe obraz și chipul tot i se schimonosea de suferință. Știa că a doua zi va fi prea tîrziu, că fetița ei murea pentru că erau prea săraci și nu puteau chema doctorul.

Era adînc tulburată și înfricoșată. Îi era teamă de dumnezeu, stăpînul vieții și al morții tuturora. Dacă murea fetița, însemna că asta fusese vrerea „Lui".

„Dumnezeu e darnic cînd e vorba să împartă copii oamenilor sărmani, dar uită cîteodată să aibă grijă și de hrana lor", murmurase ea, într-o clipă de desperare, în ceasul în care aștepta sosirea fetiței bolnave pe lume. În clipa următoare

se căise amar, bineînţeles. Acum însă, dumnezeu se răzbuna şi-i pedepsea răzvrătirea. Ca pedeapsa să fie şi mai dureroasă, îi dăduse răgazul să-şi îndrăgească copila. Of, doamne! Of, doamne! Cînd a venit fetiţa asta pe lume, omul ei era şomer, iar băcanul şi brutarul nu mai voiau să le dea nimic pe datorie. Dar se vede că toate acestea nu cîntăreau nimic în balanţa lui dumnezeu, de vreme ce-i cerea o şi mai oarbă supunere. De ce toate astea, cînd ea voia să se supună, voia să rabde şi să sufere totul, să facă orice i-ar cere dumnezeu, numai să-şi poată păstra copilul!

Căzu la pămînt, plîngînd şi rugîndu-se celui de sus multă vreme. Ea nu se pricepea să vorbească frumos şi din toate rugăciunile pe care le ştia, nu-şi mai amintea nici una care s-ar fi potrivit ceasului aceluia. Se rugau însă dorinţele ei pentru dînsa, cu putere, izvorîte din fiinţa ei întreagă cu care se uneau, devenind o forţă de neînvins în lupta cu atotputernicul, pentru a-i smulge binecuvîntarea. Se rugă pînă la jertfa fiinţei sale şi uită de propria ei viaţă. Se rugă pînă ce inima începu să-i bată în piept ca un ciocan, se rugă pînă ce căzu în extaz. Atunci îl văzu pe dumnezeu.

Cînd îşi veni din nou în fire, se simţi sleită de puteri, dar uşurată. Acum era sigură că dumnezeu nu-i va lua copila. Auzise o dată pe un predicator spunînd că omul se poate ruga în aşa fel, încît dumnezeu să fie silit să-i audă ruga. Şi ea se rugase cum numai o mamă care are un copil pe moarte se poate ruga. Predicatorul adăugase că acest fel de rugăciuni nu sînt binecuvîntate, dar ea nu se mai gîndi la asta. Numai de i-ar trăi copilul! Şi va trăi!

Pusese în patul fetiţei o sticlă cu apă fierbinte şi de cîte ori micuţa bolnavă deschidea ochii, îi dădea cîte o linguriţă de ceai. Era liniştită, se simţea mai curajoasă. Cu timpul aţipi puţin, dar se trezi la cea mai slabă mişcare a fetiţei. Trecu de miezul nopţii, trecu ora unu, două, trei...

Pe cînd stătea în faţa leagănului pe jumătate adormită, uşa se deschise încet şi bărbatul ei intră. Era numai în cămaşă şi la început nu-l recunoscu. Se sperie şi fu cît pe-aci să ţipe. Dar cînd îşi dădu seama că era el, îi zîmbi cu încredere. El însă o privi nepăsător parcă. Intrase să-şi vadă fetiţa cu nădejdea că o va găsi pe nevastă-sa dormind. Nu voia să-şi dezvăluie

simţămintele şi cu atît mai puţin să-i arate femeii că-i e teamă.

— Nu ştiam cît e ceasul... bîigui el, şi trecu pe lîngă leagăn fără să se uite la nevastă-sa.

Dar femeia nu se lăsă înşelată. Ştia tot atît de bine ca şi el că puţin îi păsa de ceas. Nu era ea oare aceea care se scula prima dimineaţa?

— O să trăiască, dumnezeu va lăsa fetiţa să trăiască! şuşoti ea repede şi ieşi să pună de cafea.

In lipsa ei, suedezul se aplecă peste leagăn. Copilul răsufla acum liniştit. Nu mai horcăia.

Atunci se întoarse şi se duse să se îmbrace.

Cît îşi bău cafeaua, îi spuse femeii că va aduce doctorul chiar în seara aceea, cum îşi va încasa leafa. Şi dacă n-o fi nevoie de doctor, cu atît mai bine. Vor şti ei ce să facă cu banii ăştia. Işi luă apoi săculeţul la spinare şi plecă.

Imbunătăţirea constatată în starea fetiţei bolnave fu trecătoare. Cînd se crăpă de ziuă, copila începu iar să horcăie — parcă mai rău decît înainte — iar mai tîrziu începu să se sufoce. Inima mamei înlemni de groază. Speranţa ei în ruga ce-ar fi găsit ascultare la cel de sus se risipi şi o cuprinse iar, nemiloase, frica şi

îndoiala. Incercă din nouă să se roage, dar nu mai fu în stare. I se părea că domnul dumnezeu se dă înapoi din faţa ei ori de cîte ori încearcă să-l înduplece. Chinuită de desperare, se ridică şi dădu buzna afară, cu gîndul să ajungă cît mai repede la doctor, să-l roage să vină cu orice preţ şi să-i salveze copilul.

Alergă din răsputeri pînă la celălalt capăt al tîrgului. Doctorul, care se pregătea să plece la bolnavii lui, îi făgădui că va veni chiar în dimineaţa aceea.

Nu putea oare domnul doctor veni cît mai curînd?

— Am să văd... răspunse el scurt.

Femeia ar fi vrut să-l roage să vie de îndată, dar nu îndrăzni. Dacă se supăra şi nu mai venea de loc? Rămase mută în faţa lui, îl privi şi izbucni în plîns. Doctorul se întoarse însă cu spatele, începu să şuiere printre dinţi o frîntură de cîntec şi să caute ceva în buzunarele hainei sale îmblănite. Desperată, femeia o luă atunci la fugă înapoi spre casă.

Doctorul veni să-i vadă fetiţa mai curînd decît s-ar fi aşteptat ea, deşi ştia bine că nu se va alege cu cine ştie ce cîştig. La o jumătate de ceas după întoarcerea femeii, veni şi el. Intră

în casă, îşi scoase blana şi se încălzi cu grijă la sobă. Nu voia să aducă micuţei bolnave aerul rece de afară. Apoi îngenunchie, se aplecă peste leagăn şi începu s-o consulte. Cînd se ridică, i se citi furia în priviri.

— De ce dracu nu m-aţi chemat mai devreme? întrebă el enervat.

Femeia, plîngînd, se întoarse cu spatele la el. El îşi lăsă o mînă pe umărul ei, tăcut, scrise repede o reţetă, rupse foaia şi i-o dădu.

*

După prînz băiatul nu veni la carieră şi în inima suedezului se înfipse parcă un ghimpe. Văzînd că timpul trece şi băiatul tot nu apare, începu să se simtă tot mai neliniştit şi munci prost. Din cînd în cînd, arunca burghiul şi ciocanul din mînă, dar în loc să se ducă, ca de obicei, la coliba de lemn să mai soarbă o înghiţitură de rachiu, se cocoţa pe-o stîncă şi se uita în vale, spre oraş. Nu mai avea răbdare să vină o dată şeful şantierului, să-i dea leafa şi să poată pleca acasă.

Intr-un tîrziu sosi şi şeful. Cum primi banii, suedezul o şi porni spre casă.

Era atît de abătut şi îngîndurat, încît nici nu-şi dădu seama cînd ajunse.

Cum intră în odaie, simţi un miros puternic de mosc şi începură să-i tremure picioarele. Se descălţă şi păşi numai în ciorapi. O găsi pe nevastă-sa îngenuncheată la căpătîiul leagănului, aşa cum o găsise în ultima vreme în fiecare seară. In jurul ei copiii plîngeau în hohote.

*

Unde sînt izvoarele necazurilor de nu seacă niciodată într-un suflet de mamă? Era pentru a cincea oară că femeia suedezului închidea ochii unuia din copiii ei. Plîngea sărmana, îndurerată de durerea cea nouă, care se adăuga la altele vechi, pe care timpul nu izbutise încă să le şteargă. Cum se face că orice mamă îşi iubeşte mai mult copiii care i-au dat cele mai mari griji? Primul care s-a dus zăcuse opt ani încheiaţi şi murise la opt anişori. Trecuseră nouă ani de atunci. Il îngrijise zi de zi şi ceas de ceas, cu răbdare, timp de opt ani. Răbdase orice de la un copil pe care suferinţa îl făcuse morocănos. Cu toate acestea, luptase din răsputeri ca să-l poată păstra. Nici acum nu-l ui-

tase. Plîngea ori de cîte ori își amintea de el. Numele lui îl dăduse altor copii — chiar și ultimului ei născut — dar îi muriseră toți și durerea ei rămăsese vie. Sărmana îi plînsese atît, încît ochii îi lăcrimau la cea mai mică emoție: o vorbă duioasă, de pildă, o făcea să plîngă amar...

Cînd o văzură pe mama lor plîngînd, începură și cei doi copii mai mici să plîngă, deși cauza durerii ei le era necunoscută. Dintre toți, numai băiatul cel mare își dădea seama ce se întîmplase și se mișca abia simțit prin casă. Ceilalți doi nu văzuseră încă niciodată un mort.

— Mamă, de ce nu mai plînge fetița noastră? întrebă fata de cinci ani.

— Pentru că acum este sus, la bunul dumnezeu, draga mea.

— Dar ce face acolo, sus, la bunul dumnezeu, mamă?

— Se joacă cu frații și cu surioarele ei, îi răspunse mama cu vocea înecată în lacrimi.

Ferice de copiii ce nu știu nimic! Cum ieșea mama lor din odaia moartei, se furișau lîngă leagăn și se uitau cu ochii mari de uimire la mica lor surioară, care stătea în așternutul ei

liniștită și albă, cu bani de aramă pe pleoape. Iar a doua zi, băiatul de-al doilea, care mergea pe șapte ani și se ducea la grădinița de copii, istorisi celorlalți copii, făcînd pe grozavul, că are o surioară care a murit și care stă foarte liniștită în pat. Ceilalți copii începură să-l invidieze și-i făgăduiră niște creioane dacă-i ia cu el acasă, s-o vadă și ei pe surioara aceea minunată.

În primele zile după moartea fetiței, suedezul nu se duse la lucru. Nu vorbea și nu-i răspundea nevestei-si cînd îi pomenea de copil. Stătea în pat pînă la amiază, după masă se scula, se îmbrăca în hainele de sărbătoare și pleca în oraș.

Nu se întorcea decît seara, beat mort. Atunci își trăgea un scaun lîngă leagănul fetiței, începea să plîngă, și-și aducea învinuiri pe care femeia nu le înțelegea. Pe urmă, punea copiii să-i cînte din cartea psalmilor.

Îi silea, între altele, să-i repete mereu un psalm pe care-l asculta cu evlavie, cu mîinile împreunate și cu privirile triste. Era vorba în el de un copil mort care, bucuros că a scăpat de

această lume păcătoasă, făgăduieşte mîngîiere părinţilor săi îndureraţi, certîndu-i pentru lipsa lor de credinţă.

„Slavă domnului din ceruri că trebuie să plec
de lîngă voi,
Părinţi, descătuşat de dureri!
Deschise-mi sînt acum drumurile raiului.
Voi, cei rămaşi, nu-mi plîngeţi soarta,
Ci daţi-mă în mîinile domnului
Cu laudă şi slavă!"

Cîntecul acesta părea că-l linişteşte. În schimb, pe femeia lui cuvintele psalmului o îndurerau şi mai mult, deşi îşi dădea seama că nu acesta e rostul unui verset din cartea psalmilor. Iar de durerea suedezului îi era atîta silă, încît îi secau lacrimile cînd îl vedea seara beat mort, stînd lîngă leagăn şi plîngînd în hohote.

Era într-o miercuri, a patra zi după moartea fetiţei. Celui mai mare dintre băieţi îi dăduse voie învăţătorul să stea cîteva zile acasă, ca să-i ajute maică-si, dar în ziua aceea trebui să se ducă iar la şcoală. În pauză rămăsese în clasă şi-şi repeta lecţiile. Nu avea chef să se joace cu ceilalţi băieţi, care se băteau cu bulgări de zăpadă. Deodată, se auzi zarvă în stradă şi un băiat dădu buzna în clasă, strigîndu-i să vie

afară. Alţi cîţiva colegi de-ai lui stăteau după uşă şi rîdeau. Convins că vor să-i facă o farsă, o zbughi afară, curios să ştie despre ce e vorba. În stradă, băieţii se adunaseră în jurul unui beţiv, pe care-l bombardau cu bulgări de zăpadă şi pe care-l înghionteau. Omul se clătina pe picioare şi se căznea să-i prindă, iar gesturile lui dezordonate făceau ca zarva şi chiotele să fie şi mai mari. Beţivul era tatăl său! Îl cuprinse deodată spaima. Nu fu în stare să privească mai departe. Alergă înapoi în clasă şi se ascunse într-un colţ, pentru a scăpa de cruda batjocură a colegilor. Acolo îl găsi învăţătorul, ghemuit şi tremurînd din tot trupul. Cînd vru să afle ce s-a întîmplat, băieţii nu avură încotro şi trebuiră să-i spună totul.

— Cît de lipsiţi de inimă sînt copiii! oftă învăţătorul.

Şi după ce-l mîngîie, îl trimise acasă. Acolo băiatul îi povesti maică-si totul, plînse amar şi adormi cu capul în poala ei, sleit de durere.

De data asta mama nu plînse, dar sufletul ei zămisli ceva aspru, ceva ce semăna cu ura împotriva bărbatului ei, adîncind dragostea pentru copiii care îi mai rămăseseră. Celor doi mai mici le presără zahăr peste pîinea unsă cu gră-

sime, ca să-i împace că trebuiau să se ducă mai devreme la culcare. Apoi le ajută să se dezbrace şi se duse cu ei în podul întunecos în care dormeau. Nu-i părăsi decît după ce-şi spuseră rugăciunea de seară, îi sărută, îi înveli bine şi îi adormi. Nu trebuia să-l vadă pe tatăl lor în halul de beţie în care ştia că se va întoarce acasă. Cînd intră iar în odaie, se apucă să cîrpească nişte haine, în timp ce băiatul cel mare îşi făcea lecţiile pe-a doua zi.

Spre seară se întoarse şi suedezul acasă. Păşea greu şi îi trebui multă vreme pînă să dibuiască, cu mîna-i nesigură, clanţa. Îi ieşi băiatul înainte şi-i deschise uşa. Intră în casă fără să dea bună seara. Îşi scoase cu greu surtucul plin de zăpadă şi îl atîrnă deasupra sobei, care începu să fîşîie din cauza zăpezii ce se topea. Apoi încercă să-şi scoată ghetele, dar se lăsă păgubaş: cum se apleca, îl apucau ameţelile. Înfricoşaţi, mama şi fiul, cu capetele plecate, se uitau cu coada ochiului la el. Suedezul se duse împleticindu-se pînă la pat, se lăsă cu greu pe marginea lui, îşi puse mîinile pe masă şi clipi din ochii-i împăienjeniţi.

În cameră se lăsase o linişte de mormînt.

— De ce nu cîntaţi ? bîlbîi el.

— Copiii s-au culcat... îi răspunse nevastă-sa.

— Culcat... repetă el. Culcat... Culcat...

Era înciudat că nu i se dă nici un răspuns.

— Pentru copii e mai bine să doarmă cînd tatăl lor... şopti femeia într-un tîrziu, dar nu îndrăzni să-şi sfîrşească gîndul.

— Cînd tatăl lor vine acasă beat, nu-i aşa ? Aşa crezi tu, că sînt beat ?

— Eşti, de vreme ce-o spui şi tu ! Aşa se zice doar, că în gura beţivului stă totdeauna adevărul, adăugă ea, pornind repede spre bucătărie, unde-şi făcu de lucru la plită.

Un fulger izbucni în ochii lui tulburi.

— Atunci să cînţi tu ! Da ! Să cînţi tu în locul copiilor !

Şi izbi atît de tare în cartea băiatului, încît aceasta zbură cît colo.

Speriat, băiatul începu să plîngă. Mama se întoarse iar în cameră.

— Nu plînge, băieţaş ! Lui taică-tău n-au decît să-i cînte derbedeii cu care a băut pînă acum, că doar îi sînt prieteni ! spuse ea întorcîndu-i spatele.

Dar ca să-şi mai îmblînzească puţin vorbele, se apucă să-i perie surtucul...

Suedezul se sculă de pe pat, se rezemă de masă, se bălăbăni încoace și încolo și se căzni să-și țină larg deschiși ochii. Pe chip îi stăruia o expresie iscoditoare. Își dădea seama că nevastă-sa aflase ceva rău despre el, dar uitase tot ce se întîmplase în după-masa aceea.

— Derbedei? Ce vorbe-s astea, femeie?

Vocea îi tremura cînd îi răspunse:

— Nu te face că nu știi. Băiatul nostru și-a văzut tatăl bălăbănindu-se pe stradă, batjocorit și huiduit de colegii lui de școală! Frumos lucru cînd numele tatălui ajunge vorbă de hulă pentru copiii lui!

Și femeia izbucni într-un hohot neștăpînit de plîns.

Suedezului îi fu rușine, dar numai pentru o clipă, deoarece în clipa următoare începu să rîdă batjocoritor și să spună:

— Asta numești tu psalm, hai? Nu știi să cînți! Știi doar să urli! Hai, cîntă îți spun!

Și se îndreptă amenințător spre ea.

— Of, doamne, doamne, mă omoară în bătăi! țipă femeia și de frică intră în cealaltă cameră, unde zăcea fetița moartă, cerîndu-i parcă ocrotire.

Dar apucase să pună mîna pe ea

— Trebuie să-mi cînți! zbieră el, apucînd-o cu mîna lui grea, de spărgător de piatră.

De durere, femeia deschise gura, icni și se smuci înciudată. Cum scăpă, o zbughi în fundul odăii în care zăcea fetița moartă.

Băiatul, țipînd, alergă în urma tatălui și încercă să-și scape mama, dar suedezul îi dădu una peste gură cu atîta putere, încît îl podidi sîngele.

Se auzi tropăitul unor piciorușe care coborau scările dinspre pod, iar în clipa următoare cei doi copii mai mici, în cămășile lor scurte, dădură buzna în casă și începură să urle.

În cealaltă odaie, femeia, care abia izbuti să scape de pumnii bărbatului, se ascunse într-un colț întunecos. Suedezul, vrînd să se repeadă la ea, se lovi de cazanul de fier, plin cu apă, pus în mijlocul odăii pentru a mai tăia din mirosul de mort din casă. Incercînd să-și recapete echilibrul, se lovi de masa pe care era întinsă fetița moartă, se bălăbăni încoace și încolo și, căutînd să se sprijine de ceva, apucă mortul de obraz. Dar deodată se trezi. Rămase locului o clipă, se întoarse, ieși, și se duse în odaia cealaltă, unde adormi cu capul în mîini.

Mama, după ce-i liniști pe cei doi copilași, îi culcă din nou. Își pregăti și ea așternutul și, ajutată de băiat, îl culcară și pe suedez. A fost greu, pentru că omul era ca plumbul și nu se mișca. Îl acoperi cu niște țoale, deși era mînioasă pe el; i se părea că-i pîngărise copilul. Se întoarse înapoi în odaia cealaltă, sărută ochii închiși ai micuței moarte și puse la loc banii de aramă pe care bețivul îi dăduse jos.

A doua zi, suedezul se îmbrăcă cu grijă și porni ca de obicei în oraș, dar se întoarse devreme acasă, fără să fi pus gura pe băutură. Aduse cu el un sicriu negru și mititel, în care nevastă-sa culcă moarta. Copiii fură îmbrăcați cu hainele de duminică. În după-amiaza aceea suedezul luă micul sicriu sub braț și o porniră cu toții spre cimitir.

*

Întîmplările din ultima vreme făcuseră asupra suedezului o impresie puternică. Își mai veni în fire, dar era de felul lui un om care nu avea măsură în fapte. Se lipsea acum de orice bucurie și aducea nevesti-si tot ce cîștiga,

pînă la ultimul ban. Se împăcaseră fără vorbe multe. Ea îi era recunoscătoare pentru cumpătarea lui și în fiecare după-masă îi trimitea la lucru, prin băiatul cel mare, o cană de cafea fierbinte învelită în cîrpe. Seara, suedezul se întorcea acasă o dată cu băiatul, citea ziarul pe care nevasta îl împrumuta de prin vecini și pe urmă se ducea la culcare sau cîrpea afară, în șopron, ghetele copiilor.

Dar asta ținu numai pînă la a treia tragere a loteriei.

Tragerea tranșei a doua avusese loc la cîteva zile după moartea copilei și el nu-i dăduse nici o importanță. Acum însă gîndurile i se învîrteau iar numai și numai în jurul lozului.

Nu cîștigă nici de data asta. Cînd văzu că numărul lui n-a ieșit cîștigător, amintirea celor întîmplate se risipi, faptele se încîlciră, își schimbară înțelesul și remușcările pieriră.

Se întoarse iar la viața dinainte. Se apucă de băutură și nu mai venea acasă decît amețit la început, apoi beat turtă. Nu-i mai plăcea nimic din ce-i dădea femeia de mîncare. Deși ai lui o duceau din greu, țipa și zbiera mai tare ca înainte, că nevasta și copiii lui sînt o bandă de cerșetori, niște cîini hămesiți care îi

fură bucătura de la gură. Cînd era treaz, tăcea. Dar nu mai ştia ce este mustrarea de conştiinţă.

Şi iarna aceea care nu se mai sfîrşea!

Începea să adoarmă la lucru, lipsea des, se punea pe băutură cu noaptea-n cap şi nu mai avea nici un spor la muncă. Aducea acasă te miri ce, cîteodată nimic, şi niciodată mai mult decît era nevoie pentru hrana lui.

Dar curajul femeii părea că începe acolo unde se sfîrşea al bărbatului. Cu cît devenea el mai nesimţitor, cu atît mai aprigă în muncă devenea ea. Dărăcea, ţesea, spăla, făcea orice muncă grea de care alţii căutau să scape, robotea de dimineaţă pînă noaptea. Se luase la trîntă cu foamea, care nu îndrăzni să-i treacă pragul. Şi o dată cu răspunderea pe care o luă pe umerii ei, creştea şi încrederea în sine. Cu timpul, femeia hotărî pînă unde avea dreptul bărbatul ei să ajungă. Cînd îşi dădu seama de asta, suedezul trebui să-şi schimbe cît de cît purtarea.

Lucrurile ajunseră însă atît de departe, încît el nu mai avu încotro. Trebui să se mulţumească cu o mîncare rece, proastă, afumată, încropită la nimereală. Nu mai era omul în jurul căruia se învîrtea totul! Din pricina asta, atmosfera deveni din ce în ce mai încordată, iar omul se simţi şi mai puţin legat de casă.

Cu timpul, se înstrăină cu totul de ai săi. Nevasta şi copiii lui îşi aveau viaţa lor, sărbătoreau zilele de naştere ale fiecăruia dintre ei, îşi îngăduiau micile lor bucurii, cu care el nu mai avea nici în clin, nici în mînecă. Asta îl duru mai mult decît voia să şi-o mărturisească. Îi era dor de grija cu care-l învăţase femeia lui, îi era dor de dragostea copiilor. Ar fi vrut să le mai aibă o dată şi acum, cînd le pierduse, suferea. Încercă să se ocupe de copii. In zilele în care se întorcea acasă numai ameţit, glumea, se juca cu ei, şi-i lăsa să-şi facă de cap pînă întreceau măsura. Pînă la urmă însă, îi sărea ţandăra şi atunci îi lua la bătaie. De la o vreme, băgă de seamă că nevastă-sa îi ţinea departe de el şi că-i culca întotdeauna înainte de sosirea lui acasă.

Atunci, o mînie surdă crescu într-însul. Ghetuţele copiilor rămaseră necîrpite, totul în gospodăria lui se duse de rîpă. Cînd găsea încălţările băieţilor găurite, îi ameninţa c-o să le pună în tălpi ace de fier, ca să le înţepe picioarele. Şi copiii, dîndu-i crezare, se omorau plîngînd de

frică. Ca să nu-i mai dea prilej de ocară, se apucă femeia să le cîrpească, ascunsă în șopron.

•

Aveau de cîțiva ani o gîscă care le scotea boboci în fiecare vară. Îi păşteau copiii afară, pe miriște, și-i vindeau de Sfîntul Martin. Iarna, gîsca putea să hoinărească în voie pe afară, dar copiii trebuiau să aibă grijă de ea și s-o aducă seara acasă, ca să n-o înhaţe vulpea. De obicei, gîsca asta se întorcea singură cum se întuneca și gîgîia în dreptul ferestrei pînă ce-i dădeau drumul înăuntru. Numai arareori rămînea să doarmă afară, pe unul din lacurile din apropierea mahalalei.

Într-o seară, pe un viscol năprasnic, gîsca nu se întoarse acasă și cei doi copii mai mititei, care fuseseră singuri toată ziua, se speriară. Luîndu-se de mînă, ieșiră tropăind afară și porniră în căutarea ei. Ace de gheață le biciuiau obrajii, zăpada viscolită îi orbea și după un timp se întoarseră acasă istoviţi. Cînd veni și mama de la spălat — avusese parte în ziua aceea de o muncă foarte grea — porni și ea să caute gîsca. Se duse întîi pe la vecinii care aveau și ei gîște. Ale lor se întorseseră, dar a ei nu era printre ele. Porni deci mai departe pe străzi, prin viscol, la întîmplare, alergă pînă afară din oraș. Aproape că nu mai vedea nimic din cauza viforului. Noaptea era întunecoasă. Ce rost avea să mai caute? Cînd își aducea însă aminte de scandalurile de acasă, o apuca groaza. Și cu toate că bărbatul ei nu mai îndrăznea s-o bată, tremura la gîndul celor ce-o așteaptă. Căută deci mai departe. Cum zărea ceva cenușiu pe zăpadă, fugea într-acolo, dar de fiecare dată în loc de gîscă găsea cîte o piatră! Își făcu drum prin nămeţi, peste lacul înghețat, pînă la rîu, cu gîndul c-o va găsi acolo. Dar nu dădu nicăieri peste ea. Porni atunci de-a lungul malului, pînă în locul unde rîul își varsă apele în mare, cercetînd și o bună bucată din țărm. Nu vedea nici măcar unde pune pasul, atît era de întuneric. Deodată, își făcu socoteala că e tîrziu, că bărbatul ei trebuie să se fi întors și că, dacă descoperea lipsa păsării, avea să tabere pe copii. O luă deci repede, repede înapoi. Dacă nu băga nimic de seamă în seara asta, erau scăpați. Pentru că a doua zi gîsca se va întoarce singură. Și, pentru prima dată în viața ei, dori ca bărbatul să se întoarcă acasă beat!

Dar în seara aceea suedezul veni numai puţin ameţit şi femeia îşi văzu de treburile ei cu frica în sîn. Îi era teamă să nu intre în şopron şi de cîte ori se ridica de pe scaun, tresărea. Dar seara trecu liniştită şi veni vremea culcării.

Femeia se grăbi să se vîre în pat. Suedezul însă îşi aprinse luleaua şi ieşi afară, în curte. La întoarcere, se opri o clipă în faţa coteţului şi trase cu urechea. Neauzind nici un zgomot înăuntru, lovi înciudat cu băţul în coteţul care sună a gol.

Furios, se duse glonţ la patul nevesti-si, trase pătura de pe ea şi ţipă ca un turbat:

— Aha! Credeai că ai să scapi mai uşor dacă te vîri în aşternut! Nu, nu-ţi merge, puicuţo!

Femeia sărise pe cealaltă parte a patului şi tremura toată de frigul care pătrunsese prin uşa rămasă deschisă.

Suedezul se îndreptă spre dînsa:

— Îmbracă-te şi du-te de caută gîsca! Şi să nu care cumva să-mi vii acasă pînă n-o găseşti!

Peste un sfert de ceas femeia cobora, cu băiatul cel mare, colinele care duceau spre ţărm.

Viscolul le arunca în faţă mii de ace de gheaţă, zăpada îi orbea, dar ei căutau, căutau mereu, strigînd într-una:

— Betja! Betja!

Apoi ascultau cu luare-aminte. Nu le răspundeau însă decît zgomotul valurilor care vîjîiau prin ierburile acoperite cu cristale de gheaţă de pe mal şi trosnetul sloiurilor care se loveau unul de altul. Merseră mai departe de-a lungul ţărmului, la nimereală. Deodată, li se păru că aud un fel de gîgîit şi atunci se opriră locului. Într-adevăr, ceva mai departe, în apă, îşi zăriră gîsca. Dar nu voia de fel să vie la ei!

Stătură aşa multă vreme pe mal, neştiind ce să facă. Nu îndrăzneau să se întoarcă acasă. În cele din urmă, băiatul sări în apă şi maică-sa nu-l opri. O luă printre sloiuri pînă ajunse la gîscă şi o mînă la ţărm. Cînd ieşi din apă, maică-sa îi spuse să se întoarcă fuga acasă, ca să nu se îmbolnăvească, să se dezbrace de hainele pe care îngheţase apa şi să se bage în pat. Cînd ajunse şi ea acasă, îi puse o sticlă cu apă caldă la picioare.

E drept, băiatul nu zăcu în pat după vînătoarea printre sloiuri, dar rămase de atunci cu o tuse ciudată, seacă, de care nu mai scăpă.

Cîteva zile se văietă de dureri de cap şi fu scuturat ca de friguri. Maică-sa făcu ce făcu şi-l înduplecă pe suedez să nu-l mai ia un timp la cariera de piatră.

Băiatul rămase acasă şi-i ajută maică-si la dărăcit şi la ţesut. Uneori, îi citea cîte ceva sau se juca cu fratele şi cu surioara mai mică, şi atunci erau toţi fericiţi. Cînd era vremea mai bună, îşi lua cizmele şi patinele şi încerca să se dea pe gheaţă, dar îl apăsa frigul în piept şi nu mai avea putere să-l biruie. Era mai bucuros să stea lîngă sobă şi să citească. Ochii lui căpătară un luciu ciudat, care o tulbura tot mai mult pe maică-sa.

Suedezului îi părea bine că băiatul nu mai vine la carieră. Cît fusese acolo se simţea încătuşat, pentru că băiatul îi povestea maică-si tot ce făcea el peste zi. Şi-apoi, îi venea greu cînd voia să se ducă la cîrciumă. Încercase în nenumărate rînduri să-l atragă de partea sa, dar nu izbutise, pentru că, de la moartea fetiţei, băiatul era trup şi suflet al maică-si.

*

Iarna era pe sfîrşite şi zilele se lungiseră. Era şase seara şi cu toate că abia începea să

se întunece, femeia suedezului se pregătea să-şi culce copilaşii. Băiatul cel mare se întinsese în aşternut şi privea ţintă spre golful cu corăbii şi valuri înspumate, care se tălăzuiau dinspre Golful Botnic pînă la ei. Întunericul urca încet, venind dinspre mare. Se furişa, tîrîndu-se şi tupilîndu-se peste cîmpie şi venea lunecînd parcă peste el, în cameră. Cînd îşi întoarse privirea, i se păru atît de adînc întunericul din casă, încît se sperie, dar intră maică-sa, se aşeză lîngă el şi copilului nu-i mai fu teamă de nimic. Deodată, auziră afară paşi grei. Era lampagiul care aprindea felinarul din dreptul ferestrelor lor. Cînd să plece mai departe, omul se lovi de un butoiaş gol de bere, care stătea în faţa porţii şi butoiul se rostogoli în jos, în stradă, hurducînd şi sunînd a gol.

Mama tresări.

— Cine e? Căruţaşul? întrebă ea speriată.

— Nu, mamă, a fost lampagiul...

Mama se apropie de fereastră şi se apucă să toarcă la lumina ce răzbătea de la felinarul din stradă.

Fusul sfîrîia plăcut, felinarul arunca pe podele o lumină care aducea cu razele albăstrui

ale lunii și pe nisipul așternut jos sclipea, cînd și cînd, cîte un fulger ascuțit. Întunericul se furișase adînc în toate colțurile și afară, pe cer, țesuse cîte o verigă de beznă în jurul fiecărei stele. Băiatul aruncă pe foc o mînă de iarbă de mare uscată, care începu să pîrîie și să trosnească și se așeză apoi pe jos, la picioarele maică-si, ținînd-o strîns de-un colț al șorțului.

— Parcă ai fi o fată... spuse ea zîmbind și îi mîngîie părul cu dosul palmei, ca să nu stea din tors. — Nu vine... spuse ea într-un tîrziu și se opri.

— Cine nu vine, mamă ?

— Căruța cu bere ! Și parcă-l văd pe taică-tău intrînd pe ușă ! Dacă nu-i pot da mîine bere, turbează !

Băiatul nu răspunse nimic.

— Ia cana și du-te pînă la berărie...

— Of, mamă ! Nu putem aștepta pînă mîine dimineață ? Acum e plină strada de bețivi !

— Știi bine că nu se poate, băiete !

— De ce, mamă ?

— Pentru că oamenii săraci trebuie să se scoale la patru dimineața.

Se auzi huruitul unei trăsuri ce cobora strada. Se rostogolea greoaie și zgomotoasă pe caldarîm de se cutremură casa cu ei. Apoi zgomotul încetă. Se auzeau numai loviturile de copită ale calului.

— Asta mînă de parcă ar fi potcovarul din Dyndeby, spuse mama, ducîndu-se afară să aducă cana.

— Cine e potcovarul din Dyndeby, mamă ?

— Îți povestesc după ce aduci berea. Dar ia seama să nu te vadă taică-tău. Dacă află că n-a fost berarul îl apucă dracii ! Și așa ne-a făcut viața un iad.

— Dar nu e vina ta că berarul nu vrea să urce pînă aici, la noi !

— Unii trebuie să sufere chiar dacă nu sînt vinovați... Acum du-te, băiețaș ! îl îndemnă ea, și-l înfășură într-o broboadă.

S-ar fi dus ea în locul lui, ca să-l cruțe pe băiat, dar nu îndrăznea să lipsească de acasă. Dacă se întorcea bărbatu-său între timp ?

Ținînd strîns banii în mînă, băiatul alergă într-un suflet de-a lungul micului zid de piatră ce străjuia drumul. De cînd își pierduse sănătatea, se temea de întuneric.

Se întoarse într-un suflet.

— Mulțumesc lui dumnezeu ! spuse mama, care îl aștepta în poartă.

Băiatul trase pentru maică-sa un scaun lîngă sobă, iar el se aşeză pe marginea lăzii de lemn.

— Dar eu trebuie să stau la lumină, ca să torc! îi spuse maică-sa, zîmbind la pregătirile lui.

În timp ce îi povestea băiatului despre potcovarul din Dyndeby, care îşi chinuise de moarte cele trei neveste şi care pînă la urmă fusese zdrobit de copitele armăsarilor săi, suedezul stătea cu cîţiva prieteni la cîrciumă şi juca cărţi. Pierduse toate partidele şi toţi banii i se duseseră pe gîrlă. Cînd ceilalţi se sculară să plece, el — beat criţă — ceru să se mai joace o partidă, dar nimeni nu se învoi. Atunci, suedezul îşi aruncă pe masă biletul de loterie şi întrebă cine primeşte miza asta. O primi Johan Svendsen şi cîştigă. Apoi porniră cu toţii spre casă, bălăbănindu-se.

Mama isprăvise povestea, se făcuse tîrziu şi felinarul stătea să se stingă.

— Taică-tău are de gînd să ne lase să veghem toată noaptea! oftă femeia.

— Hai, mamă, să încuiăm uşa şi să ne culcăm!

— Şi pe el să-l lăsăm afară?

— Ei şi?

Nu-i răspunse. Nu voia ca băiatul să-şi vorbească tatăl de rău, dar nici nu putea să-l dojenească.

Şi aşteptară mai departe.

În sfîrşit, se auzi zgomot de pas greoi, şovăielnic. Paşii răsunau cînd repede şi neregulat, cînd nu se mai auzeau de loc. Mama şi fiul ascultau cu sufletul la gură. Cînd ajunseră în dreptul porţii, paşii se opriră şi se lăsă o linişte adîncă. Apoi se auzi un sunet slab, înfundat, ca şi cum cineva s-ar fi izbit cu umărul de grilaj, după care desluşiră un fel de alunecare, urmată de o bufnitură grea, surdă, care făcu să se deschidă poarta.

Nevasta suedezului sări în sus. Rămase în mijlocul odăii, puţin aplecată înainte, cu braţele în jos. Băiatul îşi ghemui picioarele pe ladă: tremura tot şi se schimbase la faţă.

— Du-te afară, mamă! ţipă el.

— N-am curaj! oftă ea încet.

Atunci băiatul se ridică şi alergă la uşă. Dar cînd ajunse în prag rămase locului, tremurînd vargă. Maică-sa îşi adună puterile, deschise larg uşa casei şi ieşi cu feciorul ei, păşind cu frică de-a lungul zidului de afară. De abia cînd zări în lumina felinarului paltonul şi şapca sue-

dezului prinseră curaj și îndrăzniră să înainteze.

Bețivul zăcea la pămînt cu fața în jos. Pînă atunci nici unul dintre ei nu-l văzuseră atît de beat. Scîrbită, nevastă-sa întoarse capul. Băiatul izbucni în plîns.

Îl tîrîră în curte cît să poată închide poarta, dar era greu și nu aveau putere să-l ducă mai departe. Descumpăniți, se opriră locului.

Auziră iar zgomot de pași pe stradă.

— O fi lampagiul... spuse băiatul. Să-l rugăm pe el să ne ajute...

Dar mama tresări la gîndul că-i mai mare rușinea și se grăbi să închidă bine poarta.

— Nu! Mai degrabă lasă-l să zacă aici, porcul! murmură ea tremurînd de ciudă.

Lampagiul venea fluierînd. Rezemîndu-și scara de felinar, se cățără pînă sus și stinse lumina. Cei doi rămăseseră înăuntru, lîngă poartă, ghemuiți unul lîngă altul, cuprinși de-o desperare cumplită. După ce auzi pașii lampagiului depărtîndu-se, băiatul începu să plîngă în hohote:

— Și dacă moare aici, mamă?

Vorba fiului ei o zgudui. Stăpînindu-se, se aplecă spre bărbatul ei. Apoi îl apucară amîndoi de umeri și îl tîrîră pas cu pas înăuntru. Femeia se căzni, încordîndu-și toate puterile, pînă ce începură să-i joace scîntei înaintea ochilor. Într-un tîrziu, ajunseseră cu el în bucătărie, dar cum îl lăsară jos, femeii îi veni rău. Toate începură să se învîrtească cu ea. Fu nevoită să-l lase să zacă pe podeaua din bucătărie. Ajutată de fiul ei, se băgă clătinîndu-se în pat.

Toată noaptea zăcu, chinuită de dureri, și spre dimineață născu înainte de vreme un copil care muri îndată. Chemară doctorul, care se temu și pentru viața ei.

Spre ziuă se trezi și suedezul de gemetele nevesti-si. Își revenise de tot și, deși își dădea seama de situație, nu voi să-și recunoască vina. Ce era el vinovat dacă femeia lui făcuse sforțări prea mari? N-avea decît să-l lase să zacă afară! Cu timpul însă, în sufletul lui se ridicau, amenințătoare, una după alta, toate greșelile făcute și pînă la urmă își văzu vina în toată grozăvia ei. Atunci începură iar mustrările de conștiință.

În ziua aceea nu plecă nicăieri. Rămase acasă, încălzi apă pentru bolnavă și făcu de mîncare copiilor.

Nu ştia ce să-i mai facă femeii, ca să-l ierte pentru tot ceea ce se întîmplase, deşi nevastă-sa nu scosese o vorbă de dojană. În zilele următoare chemă o vecină să îngrijească de casă şi de bolnavă, se sculă cu noaptea în cap, fierse cafeaua, porni harnic la muncă şi se întoarse devreme acasă. Mutase patul bolnavei în odaia de locuit, ca să-i fie mai plăcut, se sfătuia cu copiii şi cu vecina despre toate cîte trebuiau pentru casă, avea grijă să nu-i lipsească nimănui nimic şi dădea o mînă de ajutor ori de cîte ori era nevoie.

Seara se aşeza lîngă patul femeii şi-i ţinea în palme mîna palidă. Se sfătuia cu ea despre copii şi despre casă sau îi povestea cîte un lucru de haz de la carieră. Luase şi un avans din salariu şi-i cumpărase o sticlă cu vin de cireşe, ca s-o mai întremeze.

Se simţea foarte fericit de viaţa cea nouă. I se părea că scăpase de-o cazna, că lăsase ceva groaznic îndărătul lui şi era bucuros ca un om care ieşise cu bine dintr-o boală grea. Se isprăvise cu băutura, se isprăvise cu jocul la loterie! Slavă domnului, scăpase de blestematul acela de bilet! Poate că-l miluise bunul dumnezeu, pentru că tot ceea ce se întîmpla acum dovedea că cerul

îi dorea binele. Îl scuturase ca să se trezească, şi acum, dezmeticit, se simţea împăcat cu sine şi cu căminul lui.

★

Femeia suedezului putea acum să se mai scoale din pat. Era încă trasă la faţă, dar i se citea fericirea pe chip. Numai spre seară părea că o chinuie ceva şi aştepta cu înfrigurare întoarcerea bărbatului. N-o părăsea teama că s-ar putea apuca iar de băutură. Dar trecu o săptămînă, trecură două, şi omul ei nici nu se mai îmbătă şi nici nu-şi schimbă purtarea faţă de-ai lui.

Vremea era umedă. Femeia suedezului îngrijea acum de gospodărie, cu toate că se simţea încă foarte slăbită. Într-o bună zi, se pomeni cu agentul de la loterie, care îi aduse vestea că bărbatul ei a cîştigat patru mii de coroane.

Vestea o mişcă atît de mult, încît simţi că i se taie picioarele. Nu-i venea să creadă într-o fericire atît de mare! Prea multe bucurii deodată o copleşeau! În nenorocirea ei nu-l uitase pe dumnezeu din cer. Acum nici dumnezeu n-o uita pe ea. Îi mulţumi din toată inima pentru bunătatea lui nemărginită.

După un timp, îşi reveni. Îl îmbrăcă frumos pe

băiat şi-l trimise cu vestea cea bună la carieră. După plecarea lui, trebălui ameţită de fericire şi de recunoştinţă, puse casa în ordine şi-şi îmbrăcă copiii de sărbătoare.

Pînă la carieră băiatul o ţinu tot într-o fugă, sărind ca un spiriduş peste coline.

Cînd auziră cu ce veste vine, muncitorii se adunară grămadă în jurul lui. Suedezul, care încărca o mină ceva mai departe, se apropie şi el.

— Ţi-a ieşit lozul ! îi strigară oamenii. I-ai dat patru mii de coroane lui Johan Svendsen ! Halal partidă, n-avem ce zice ! Merită paralele !

Şi începură să rîdă de el. Suedezul nu răspunse nimic. Se întoarse brusc cu spatele şi se duse la munca lui.

In clipa următoare se auzi ca de obicei : „Atenţiune !" şi imediat după aceea o bubuitură. Pietrele şi bolovanii zburară în aer, ţîşnind parcă din pămînt într-o pulbere deasă, de care muncitorii buimăciţi nu ştiură unde să se mai ascundă.

Cînd ultimele pietre căzură la pămînt, porniră cu toţii spre locul în care lucra suedezul. Mina explodase şi el sărise în aer o dată cu ea.

— A făcut încărcătura cu bara de oţel în loc s-o facă cu ţăruşul de lemn, spuse cineva, deşi ştiau bine că omul n-o făcuse din greşeală.

— E drept că de nimic nu s-a temut în viaţă ! adăugă un altul.

Acasă la el, femeia cocea de zor plăcinte cu mere şi nu-şi putea închipui ce va face cu atîţia bani !

*

Peste şase zile, într-o luminoasă dimineaţă de primăvară, cînd soarele topise aproape toată zăpada, dricul ducea la cimitir ceea ce mai rămăsese din suedezul care jucase la loterie. In urma lui mergea o femeie cu trei copii, purtînd coroane în braţe. Băiatul cel mare plîngea, iar fetiţa cea mică se uita fudulă în jurul ei. In urma lor veneau o mulţime de muncitori.

In faţa poştei se alătură cortegiului un omuleţ scund, cu ochelari. Era agentul de loterie.

Cînd opri în faţa cimitirului, roţile dricului trecură peste un morman de zăpadă murdară, rămăşiţa ultimului viscol, şi se auzi ceva pîrîind. Cîteva cioburi de sticlă verde ieşiră din zăpadă şi tuturora li se păru că miroase a rachiu !

*

In pragul casei suedezului care jucase la loterie stăteau doi băieţi. Se jucau de-a muncitorii şi

ciocneau o pereche de popice vechi, pe care le duceau apoi la gură ca pe nişte sticle de rachiu.

— Mă, a murit taică-tu ! spuse unul.

— Ştiu.

— Acum e înger...

PAPUŞA

I

Poate că nu există în lumea asta largă pădure mai frumoasă ca pădurea turingiană. Se înalţă spre cer ca o lume aparte, îmbrăcată în mantia neagră a nopţii sau în sărbătoreasca hlamidă a zăpezii neîntinate, ca şi cum ei îi este sortit să îndure şi să se bucure de o bună parte din mînia şi mila cerului. Se întinde peste munţi şi văi şi e atît de bogată în brazi, încît de Crăciun ar ajunge tuturor oamenilor din lume.

Bradul este un copac deosebit. Alţi copaci stau şi ei departe unul de altul, dar nici unul nu e atît de singuratic ca el. Îţi vine aproape să crezi că ar avea suflet de om, atît de bine se pricepe să se închidă în el şi să-şi întindă în toate părţile

acele. Dacă-l atingi, te înțeapă — dar îmbălsămează totul în jur.

Brazii pădurii turingiene stau umăr la umăr și se leagănă ca o armată de uriași ațipiți, închiși în ei și visători. Sub coroanele lor domnește veșnic o liniște gravă ca veșnicia, iar vîrfurile lor foșnesc într-una, și cînd e furtună, și cînd e totul liniștit. La poalele lor găsești însă oricînd un locșor îmbietor pentru odihnă, pentru că nu există covor mai moale ca mușchiul de sub brazi.

O dată pe an, cam pe la Crăciun, toată pădurea turingiană prinde viață. Cu sutele de mii pornesc pomișorii tineri, cruzi, spre marile și micile orașe din cîmpie. Numai cei mari și bătrîni rămîn pe loc. Își leagănă vîrfurile în înălțimea cerului, zvîrlind cuvinte de ocară celor ce pustiesc pădurea și, răbdători, aruncă pe pămînt sămînța nouă. Cînd berlinezul se trezește dimineața din somn, vede că peste noapte pustiul lui de piatră a înverzit. Vede brazi tineri și prietenoși pe toate trotuarele și în toate piețele. În cîteva ceasuri, pomii de Crăciun cuceresc zeci și sute de balconașe și orașul acela mare și sterp se transformă într-o pădure din basm, cu toți pereții de stîncă îmbrăcați în verde. Iată care

este singurul și marele eveniment ce are loc o dată pe an în viața întunecoasei păduri de brad.

Colo sus poți hoinări zile și săptămîni întregi fără să întîlnești suflet de om. Cîteodată se aude din sihlă ecoul securilor tăietorilor de lemne sau, dacă apuci pe cărarea singuratică ce șerpuiește în jurul unui pinten al muntelui, vezi jos în cîmpie cîte un sat ce pare gata să-și frîngă gîtul cum stă spînzurat de peretele muntelui. Îți vine a crede că oamenii au fost vrăjiți de pădure, pentru că oameni sînt destui pe-acolo, dar nu desțelenesc nici o palmă de pămînt pentru plugărie. Își pitesc satele în bezna pădurii, se închid în casă și se mulțumesc să stea lîngă vatră și să meșterească ceva.

Cît privește însă meșteritul, sînt ageri și iscusiți. Ar trebui să cauți mult ca să găsești oameni mai harnici și cu mîini mai dibace ca cei din pădurea turingiană. De aici, din întunericul codrului, pornesc tot felul de obiecte mici, pentru gospodărie, sau jucării, spre toate tîrgurile cu mărfuri ieftine din lume. Tot aici se fac și podoabele pentru pomul de Crăciun. Ce e mai curios e faptul că în această pădure mohorîtă se lucrează

cea mai mare parte din jucăriile de care se bucură copiii şi oamenii mari din lumea întreagă.

Nu cumva singurătatea codrului poartă vina că acolo oamenii muncesc şaisprezece pînă la optsprezece ore pe zi pentru o bucată de pîine? Sau o fi vina vieţii triste, grele, fără bucurii, care îi înlănţuie din clipa în care au văzut lumina zilei? Colo sus, pe munte, se fac măştile de carnaval. Şi Ţăndărică, şi dracul cu coarne, şi piticul ghebos, jucăriile de Nürnberg, stranii, imagini pline de fantezie, din care copiii îşi clădesc prima lor lume, o lume zîmbitoare, pentru care se dă în fiecare an o mare bătălie de Crăciun pe piaţa mondială — toate acestea îşi au obîrşia aici, în întunecimea apăsătoare a codrului. Ca şi cum numai copacii şi oamenii din pădurea turingiană ar cunoaşte ascunzişurile pline de umbre ale sufletului omenesc şi şi-ar fi luat greaua misiune să le lumineze! Cei ce văd lumina zilei pe întinsul codrului turingian, înzestraţi cu o vie fantezie, scot din tipare tot felul de lucruri, menite să aducă bucurie peste tot. Colo sus, pe munte, se făuresc păpuşile cu care se joacă toţi copiii din lume. Pînă şi păpuşile cu părul creţ şi negru ca tăciunele ale micilor negri, tot de-acolo vin.

II

În regiunea Finsterbergen se lucrează mai ales păpuşi. Trebuie să ai mîini foarte îndemînatice ca să-ţi poţi cîştiga cu această muncă pîinea zilnică. Iată de ce bărbatul este persoana cea mai puţin importantă în casă. După el vine, ca însemnătate, femeia, dar cei care poartă într-adevăr grija familiei sînt copiii. Prin părţile acelea, cine are copii are şi un mare venit.

Cei doi Gessert — soţul şi soţia — aveau un singur copil. Trecuseră mulţi ani şi s-ar fi zis că în casa lor nu se vor putea niciodată bucura de un ajutor. Dar piticul Garyllis se căznise atîta cu femeia — îi dăduse să bea fierturi de buruieni tainice, se rugase şi cîte nu făcuse! — încît pînă la urmă rămase grea şi aduse pe lume un băiat, la o vîrstă cînd celelalte femei încep să devină bunici.

Cei trei — părinţii şi copilul — locuiau în partea de sus a Văii Leina, în locul în care apa se prăvale pentru prima oară peste coasta muntelui. Mica lor colibă era înconjurată ca un brîu de pădurea deasă de brazi. Avea doar două ferestruici, prin care puteai vedea pînă hăt departe, în vale, şi printr-o spărtură dintre culmile acoperite cu

păduri zăreai, pierdută în șesul văii, catedrala din Erfurt. Brazii își aruncau sămînța pînă în pragul colibei lor, unde tinerele vlăstare creșteau în voie. Cînd femeia voia să le smulgă, bărbatul o ținea de rău: „Ce nevoie avem noi de priveliște? spunea el. Nu vezi că n-avem parte să ne desfătăm și noi o dată ochii cu o ramură verde, din pricina codrului cernit, care vrea parcă să ne înăbușe?"

Și pădurea făcuse cerc în jurul lor. Cînd băiețașul voia să mai vadă ce e prin lume, trebuia să se îndepărteze mult de colibă. Și poate din pricina asta se învățase el de timpuriu cu gîndul că drumul spre fericire e un drum foarte, foarte lung.

De altfel, avea tot mai puțină vreme să dea cîte o raită prin poiană și să mai prindă cîte un crîmpei din lumea largă și liberă, pentru că de la vîrsta de patru ani fusese nevoit să muncească pentru a-și cîștiga pîinea zilnică. Mai întîi, punea la uscat, pe lespezile din fața colibei, trunchiurile păpușilor proaspăt scoase din tiparele de piatră. După aceea începea să umple, cu degetele lui mici, tiparele cu pap. Venea apoi maică-sa, netezea marginile tiparului și scotea papul afară. Asta era o muncă grea și băiatul

era bucuros că nu trebuia s-o facă el. I se și tocise ambiția, și-l apuca groaza cînd auzea că a ajuns destul de mare pentru o muncă sau alta.

Era singur la părinți și cum numai cine avea o casă plină de copii izbutea să se descurce, ai lui cîștigau puțin. Nu era deci frumos ca micul Heinz să cadă în ispită și să-și astîmpere foamea cu papul făcut din făină de secară. Mai ales că, după o ispravă ca asta, știa că-l așteaptă o bătaie zdravănă de la tatăl său.

Cu timpul, sub povara muncii, copilul deveni serios și tăcut. Cînd taică-său lucra în pădure, maică-si parcă i se lua o piatră de pe inimă. Își aducea aminte de tot felul de întîmplări de pe vremea cînd era fată și în timpul lucrului îi cînta băiatului ei tot felul de cîntece de joc sau de dragoste, îi spunea povestea cu odaia de tors sau îi vorbea despre bucuria vieții din satul ei din vale.

Școala mai aduse o brumă de lumină în copilăria grea a micului Heinz. Dar nu era totdeauna ușor. Făcea o muncă pe care o ura, se vedea silit din cauza ei să plece cît mai tîrziu și tot din cauza ei trebuia să se întoarcă cît mai degrabă acasă. Cel mai bine se simțea iarna, cînd neaua înălbea codrul turingian și cînd putea coborî cu sania cei cinci kilometri pînă-n sat, zburînd ca

vîntul pînă în faţa şcolii. Cînd venea vîjîind de sus, din inima negrei păduri, alb ca un om de zăpadă, dar purtînd pe chipul său serios liniştea adîncă a codrului, devenea eroul şcolii.

Acasă era mai bucuros să rămînă cu gîndurile sale şi să lucreze de unul singur. În ceasurile acelea îşi frămînta mintea, întrebîndu-se cum arată copiii, risipiţi în lumea largă, care se vor juca cu păpuşile făcute de el, şi nu-i venea să creadă că puteau să se joace şi să mănînce după pofta inimii. Ei, desigur, nu aveau degerături la picioare... Nu, nu-i putea suferi pe copiii aceştia!

O dată pe săptămînă, maică-sa îşi lega în spinare un coş plin cu păpuşi pe jumătate gata şi se ducea pe jos la şes, în oraşul cu fabrici, pentru a-şi vinde marfa. Trebuia să coboare trei mile şi pleca de acasă cu noaptea-n cap, pentru a se întoarce noaptea tîrziu. Dar în zilele în care maică-sa pornea la drum, micul Heinz îşi dădea toată osteneala să nu adoarmă, fiindcă uneori îi aducea şi lui cîte ceva. Dacă trecea o anumită oră şi ea tot nu venea, Heinz ştia că la fabrica de păpuşi nu e nevoie de marfă şi că mama lui a pornit spre alt oraş cu fabrici, unde se făceau mai mult măşti de carnaval. Aducea întotdeauna ceva de lucru de acolo. Cîteodată se întorcea de abia

a doua zi dimineaţa, toropită de oboseală, ducînd în spate o povară mult prea grea pentru ea. Erau materiale pentru jucării de pom: artificii, tot felul de podoabe din clei, stele strălucitoare şi chiar stele pentru vîrful pomului de Crăciun. Alteori, maică-sa pornea şi mai departe la drum, după lucru, şi cînd se întorcea, îi povestea tot felul de lucruri minunate, pe care micul Heinz le asculta numai ochi şi urechi.

De cîteva ori îl luă pe băiat cu ea în oraşul cu fabrici, pentru a livra jucăriile terminate. Încolo, rămînea singur acasă şi trebuia atunci să muncească cît doi.

În zilele acelea, singurătatea pădurii şi sila lui faţă de munca monotonă pe care o avea de făcut îl copleşeau, îl făceau să se simtă scîrbit. De necaz, picta pe măşti cu totul altceva decît s-ar fi cuvenit, le schimba bărbile, sprîncenele şi trăsăturile şi se bucura de unul singur de isprava lui, deşi nu rîdea niciodată. Lui i se datorau măştile acelea, care avură atît de mare succes la un bal de oameni cam trăsniţi, ce avu loc la o depărtare de sute de mile de neagra pădure turingiană. Heinz ascundea cu grijă măştile stricate sub grămada celorlalte, iar pe cele pe care nu le putea ascunde el, le ascundea maică-sa în timp ce el

dormea. Pentru că taică-său l-ar fi bătut zdravăn dacă i-ar fi descoperit micile pozne şi Heinz ştia că pe maică-sa asta o durea mai mult chiar decît pe el. „Cred că o doare şi pe ea, altfel nu se poate", îşi spunea omuleţul, şi împăcat cu lămurirea pe care şi-o dădea singur, se declara mulţumit.

Cu timpul ajunse un băiat tot mai ţîfnos şi taică-său se plîngea mereu de el. Nu-i era dragă pădurea, o ura. Era mereu acolo, lîngă el, încremenită şi plină de taine, acolo, după geamurile lor fără perdele. Heinz ura pădurea, ura păpuşile, îi ura pe toţi copiii din lumea largă care se vor juca cu ele.

Avea într-adevăr atîtea toane! Cît de mic era, îl apucau năbădăile pentru nimica toată. Din asta i se şi trase nenorocirea. Intr-o zi — lucra de unul singur acasă la nişte păpuşi — se plictisi să facă numai fete. Nu! Ce-i asta? De ce să nu facă şi-un băiat? Il copleşi deodată dorinţa nestăvilită de a vedea măcar o păpuşă-băiat! Işi luă repede cuţitaşul şi, plin de rîvnă, începu să cioplească o formă nouă din tiparul de piatră. Isprava îi plăcu şi cînd maică-sa se întoarse acasă, zări la uscat mai multe duzini de păpuşi-băieţi, într-atît fusese de harnic! Spre marea

lui uimire însă, maică-sa se puse pe plîns şi desperată, se apucă să-şi răsucească colţul şorţului, de parcă ar fi voit să-l stoarcă. Forma era stricată, materialul prăpădit şi, oricît i-a venit de greu, a trebuit să-l spună lui taică-său. De data asta, se alese cu o bătaie soră cu moartea, care a însemnat pierderea cîştigului pe-o săptămînă întreagă, pentru că micul Heinz zăcu la pat cîteva zile în şir.

In timp ce zăcea, cu spatele plin de vînătăi, luă o hotărîre gravă: să fugă în lumea largă! O să ia şi el drumul păpuşilor lui. O să se ducă într-un loc în care nu cresc nuiele de alun şi unde copiii nu sînt osîndiţi să facă jucării, pentru ca apoi, în loc de răsplată, să se aleagă cu o bătaie. Da. O să se ducă undeva unde să se poată şi el bucura de jucăriile astea! Trebuie să existe undeva şi o altă lume pentru copii — lumea în care copiii îşi trag bucuria de aici, din negrul codru turingian. Ajunsese pînă la el o rază de lumină din lumea aceea şi acum hotărî să se ducă, să-i iasă în întîmpinare.

Intr-o duminică dimineaţa, după ce maică-sa plecă de acasă cu grămada de păpuşi în spinare, Heinz se sculă. Taică-său era şi el plecat

la lucru, în pădure. Băiatul își îndesă în desagă o mulțime de gălușți de cartofi, își luă schiurile și fugi de acasă zorit, de parcă-l urmărea cineva. Numai cînd se îndepărtă bine de casă, își dădu seama că în seara aceea, cînd se va întoarce, maică-sa nu va avea ce mînca. Se întoarse atunci din drum și puse gălușțile — înghețate acum — pe piatra din fața ușii. În colibă însă nu intră. Porni din nou, dar după cîțiva pași își spuse că dacă vine vulpea, o să mănînce tot. Se întoarse iar din drum și puse boțul de gălușți pe privazul ușii, unde punea de obicei cheia.

Apoi se afundă în pădure, dar n-o luă pe drumul obișnuit, care ducea în vale, ci se opinti în sus, tot mai sus. Pînă la amiază străbătu codrul tot și de acolo, de sus, drumul i se deschise întins în față.

Era una din zilele liniștite și senine de iarnă, cînd pădurea turingiană pare, sub bolta cerului, o lume de basm, albă și luminoasă. Niciodată n-ar fi visat Heinz că lumea pămînteană poate fi atît de măreață ! Furtuni puternice pustiiseră codrul, sus, pe culmi, și nu mai lăsaseră în picioare decît cîțiva copaci uriași, puternici și singuratici, care își legănau alene vîrfurile, ca și cum, somnoroși, își cîntau singuri cîntecul de leagăn. La picioarele lor se întindea pădurea tînără, ce-și dormea somnul de iarnă ca o turmă de vietăți fantastice, ghemuite unele în altele sub blana albă a iernii.

Heinz putea acum să privească de jur împrejur pînă în depărtare, peste șirurile de înălțimi acoperite de zăpadă și peste văile negre de păduri, în care stăteau tupilate satele. Priveliștea îi era cunoscută, pentru că era a lumii în care văzuse lumina zilei. Departe însă, colo, printr-o spărtură între munți, zări podișul albastru și în mijlocul lui un oraș, din inima căruia se ascuțea, semeață, săgeata unei catedrale mărețe. Era lumea bunului dumnezeu și înspre ea voia să se ducă Heinz.

Merse mereu înainte, pînă ce dădu peste un drum care se pierdea șerpuind în cîmpie. Se culcă atunci pe tălpigile schiurilor și lunecă la vale, kilometri după kilometri, cu ochii țintă înainte. Nici nu se întrebă ce-l așteaptă acolo, în vale. Știa doar un lucru : că a plecat în Vale — în necunoscut. Fugise de acasă și mai rău ca acolo nu-i putea fi nicăieri.

III

Ceea ce i se întîmplă micului Heinz din ziua în care fugi de acasă, pînă cînd, bărbat în toată firea, într-o ţară străină, ajunse să aibă căminul şi prăvălia lui, e ceea ce se numeşte de obicei basmul vieţii, pe care şi-l poate povesti orice om. Fiecare plăteşte totul în viaţă şi cînd ai fost un copil atît de chinuit ca Heinz, trebuie să ţi se întîmple multe, multe de tot, pentru ca să te simţi nenorocit. Hoinar prin lumea largă ajungi uşor, dar pentru cei mai mulţi călători minunea începe de abia atunci cînd drumul îi duce din nou spre casă. Heinz, ca atîţia alţii, uitase cu timpul de unde a plecat. Şi tocmai faptul că a găsit din nou drumul căminului părintesc a fost marea minune a vieţii sale.

Cînd Gessert, care lucrase toată săptămîna în codru, se întoarse duminică dimineaţa acasă şi află că feciorul i-a fugit, el, care nu surîdea niciodată, izbucni în rîs. Auzindu-l, femeia se simţi şi mai nenorocită. „Şi-a pierdut minţile!" îşi zise ea şi se duse degrabă în bucătărie să-i facă nişte găluşti mari de cartofi, mîncarea care-i plăcea lui cel mai mult.

Gessert goli repede farfuria, dar nevastă-sa nu-şi putu da seama dacă a mîncat cu poftă, pentru că nu-i răspunse nimic cînd îl întrebă dacă-i plăcuseră. Mestecase şi dăduse doar din cap, ca şi cum ar fi voit să spună că o să le descurce el pe toate. După ce mîncă, se duse afară. Cînd intră din nou în casă, avea la el un ciomag cît toate zilele, pe care îl vîntura ca pe un bici. Apoi îşi potrivi bine raniţa.

— Iar pleci? îl întrebă speriată femeia.

Nu-i răspunse. Dădu numai din cap, ameninţător.

Fără să-şi ia rămas bun, părăsi coliba şi-o porni prin sihlă pe munte, în sus — pe acelaşi drum pe care-l apuca cînd se ducea în pădure la tăiat lemne. Cînd nu mai zări coliba în urma lui, se întoarse şi o porni spre sat, la vale, strigîndu-şi într-una fiul. La fiecare strigăt spinteca văzduhul cu ciomagul, ca şi cum ar fi voit să-şi însoţească strigătul cu făgăduiala unei bătăi zdravene.

Ajungînd în sat, întrebă în dreapta şi-n stînga despre băiat.

— I-am dat pedeapsa care i se cuvenea! explica el arătînd tiparul de piatră, pentru a do-

vedi ce pagubă îi făcuse blestematul. Dar îl aduc eu iar acasă! amenința el scrîșnind din dinți și vînturîndu-și de zor ciomagul.

Văzînd că nimeni nu-i poate da vreo lămurire, intră iar în pădure, dar nu mai mergea atît de țanțoș de astă dată. Urcă pe potecă în sus și cînd ajunse în vîrf, se opri la gura văii și începu iar să-l strige pe băiat. Cînd își dădu seama că bîta nu-l ajută să capete răspuns, o aruncă. Merse el, merse într-una, așezîndu-se cînd și cînd pe cîte un pîntec de culme. Își arăta mîinile goale, strigînd de-acum cu glas subțire și rugător.

Prin hanuri, lumea îl întîmpină prietenoasă. Își căuta doar fiul! Fu poftit să șadă și-l cinstiră cu cîte un pahar cu bere. Și de fiecare dată omul povestea din nou cum i-a fugit băiatul de acasă. „Uitați-vă și dumneavoastră! spunea el și le arăta tiparul de piatră. Priceput băiat, nu-i așa? Numai că i-a fost frică de bătaie. De asta a fugit de acasă. Pentru că, vedeți dumneavoastră, tiparele astea costă bani grei... Dar nu-i nimic... Și dac-o fi ca vreunul dintre dumneavoastră să-l vadă, spuneți-i că nu-i facem nimic, nici eu nici maică-sa și că nu sîntem supărați pe el."

Vorbea cu glas stins și oamenilor le era milă de el.

După cîteva săptămîni de căutare zadarnică, Gessert se întoarse acasă și, plîngîndu-se că-l doare capul, se sui în pat. O minți pe nevastă-sa că în pădure i-a căzut un copac peste grumaz. Din ziua aceea însă Gessert n-a mai fost ce fusese înainte. E drept, pleca cu noaptea-n cap în pădure, la muncă, și-și aducea acasă tot cîștigul de peste săptămînă. Dar alteori se întorcea cu buzunarele goale și atunci nevastă-sa știa că a pornit-o iar în căutarea băiatului. După peregrinările astea stătea acasă vreme îndelungată lungit pe laiță, cu fața întoarsă la perete și cu o pernă sub cap. Și bine făcea! Nu-și mai strica hainele în zadar și femeia lui era mulțumită că știe unde e și ce face! Nu mai știa sărmana ce să născocească pentru a-l ține acasă. Lucra, vorbea cu el despre durerile lui de cap și despre blestematul acela de copac care era vinovat de toate — și nu uita niciodată să-i spună că-l visase peste noapte pe băiat.

Pentru mama Gessert veniră ani negri. Trebui să muncească din greu, pentru ca mizeria

să nu-și facă cuib în casa lor. Și ori încotro s-ar fi întors, nu vedea nici o nădejde pentru ea. Dar nici sărăcia și nici munca nu izbutiră să înfrîngă puterea de a trăi în durere și lipsuri a femeii din popor. Nu se luase niciodată cu atîta bărbăție la trîntă cu osteneala, cu truda zilnică, ce părea că nu mai are sfîrșit. Și niciodată nu fusese atît de strîns legată în vis de copilul ei ca acum. În fiecare noapte era cu el. Asta îi era viața. Ziua era numai o așteptare. Heinz al ei plecase în lume numai pentru a le asigura părinților lui o bătrînețe fără griji și cînd îi va veni timpul, se va întoarce acasă.

Cînd Gessert-tatăl nu mai putea îndura durerile mari de cap, se așeza pe laiță și-și făcea de lucru cu tiparul de piatră. Îl umplea cu pap, făcea mulajul și-l arăta nevestii-si pentru a suta oară poate, ca să vadă și ea ce bine lucrase feciorul lor. Femeia își dădea seama că omul ei e chinuit de mustrări și căuta să-i abată gîndurile de la băiat, dar nici unul, nici altul nu-l puteau uita și, fără să bage de seamă, începeau iar să vorbească de el.

Dar pînă la urmă tot mama Gessert biruia, poate pentru că părerea ei era mai optimistă

decît a lui. Așa se întîmplă că, încetul cu încetul, îl făcu și pe el să creadă că băiatul lor s-a dus în lume să caute fericirea pentru tustrei. Durerile lui de cap încetară și omul, urmîndu-i sfatul, se apucă iar de lucru. Nu mai avea puterile dinainte, dar tot se mai pricepea să pregătească cleiul, papul și celelalte.

Cît rămase băiatul lor departe de casă, îmbătrîniră amîndoi, mai ales Gessert-tatăl, pentru că ajunsese să cam dea în mintea copiilor. Îi plăcea acum să se joace. Turna mereu cu vechea formă stricată și de cîte ori avea prilejul, furișa trupuri de păpuși-băieți în coșul mamei Gessert. Voia prin asta să-i ajute băiatului lui să-și aducă mai repede aminte de el. Atunci, cei de jos, din fabrică, spuneau: „Colo sus, în Leina, iar l-au apucat nebuniile pe moș Gessert!"

Mama Gessert pîndea cu ochii în patru ca nu cumva trupurile acelea pocite să ajungă la predare, pentru că îi era frică să nu-și piardă comenzile. Dar Gessert o înșela; era îmbîcsit de tot felul de idei trăsnite, ca și cum viața și fericirea lor atîrnau tocmai de distrugerea a tot ce le mai putea asigura hrana. Ca și cum era un merit, o

fală, că un băiețel stricase cîndva o formă cu cuțitașul lui de buzunar!

Mama Gessert îl iubea pe micul ei Heinz și, în ciuda anilor grei ce trecuseră, își amintea cu drag de toate nimicurile și de pornirea lui de a schimba ceva la toate, deși ea, care n-o avusese niciodată, n-o înțelegea. Multe lacrimi amare a vărsat ea din cauza acestei porniri și nici acum, la bătrînețe, nu era scutită de urmările ei!

Se dovedi însă pînă la urmă că tot Gessert-tatăl, cu ideea lui fixă, fusese pe drumul cel adevărat. Poate pentru că, cu timpul, ajunsese tot mai copilăros și pășise și el pe urmele micului său Heinz.

În vremea aceea erau pentru prima oară la modă păpușile „de caracter" și într-o zi, cînd fabricantul văzu una din păpușile strecurate de moș Gessert, exclamă: „De ce nu? Ia să facem o excepție și să-l trimitem o dată pe băiatul ăsta în lumea largă!" Păpușa fu botezată după creatorul ei, *Heinz*, și bătrînii Gessert căpătară comanda să confecționeze de probă cîte exemplare erau în stare să livreze. Păpușile, îmbrăcate în portul atît de pitoresc al băieților de țărani din

Leina, fură ambalate în niște cutii frumos împodobite și se pomeniră trimise în lumea largă, la toate prăvăliile cu care fabrica era în relații de afaceri.

IV

Într-o dimineață de primăvară, factorul poștal al micului tîrg danez Gammelköbig șontăcăia în uniforma lui roșie de-a lungul străzii principale. Căzuse roua, soarele strălucea puternic și lacrimile primăverii picurau vesele printre pietrele netede ale trotuarului. Bătrînul factor trebuia să sară din piatră în piatră ca să nu se ude, așa că pachetele îi dansau în spinare și-i băteau darabana în geantă. Peste corespondență, sus, se afla un pachețel care nu-și mai găsea astîmpăr! În fiece clipă făcea cîte o tumbă peste capul factorului poștal, drept în nasul lui borcănat și plin de negi, care — datorită slujbei sale grele — ajunsese mai roșu decît uniforma. Poștașul îl potrivea la loc, bodogănea, și pornea mai departe.

Cînd ajunse sus, în ulița îngustă și întortocheată, unde ieșea în afară o scară aruncată peste rigolă, se opri. Deasupra scării atîrna o

firmă veche de fier, măiestrit lucrată, ce scîrţîia la fiecare pală a vîntului de primăvară. Slovele şterse se desluşeau cu greu. Dar deasupra uşii era scris foarte citeţ:

HEINZ GESSERT **Depozit şi atelier de reparat păpuşi**

Cînd veni poşta, domnul Gessert tocmai îşi lua cafeaua cu lapte, ţinîndu-şi pe genunchi feciorul de doi ani. Nevastă-sa, care era jos în prăvălie, îi strigă deodată:

— Heinz! Vino să vezi ceva! Un gen cu totul nou de păpuşi! O păpuşă-băiat! Şi are acelaşi nume ca şi tine!

Heinz zbură la ea cît ai clipi din ochi. Cum auzea vorbindu-se de ceva nou în materie de păpuşi, se simţea ca vrăjit. Luă păpuşa, zorit, în mînă. Tînăra lui soţie rămăsese lîngă el şi-l privea cu o dragoste neţărmurită. I se părea atît de nostim cînd îl vedea luînd în mîinile sale mari păpuşile şi cercetîndu-le atent ca un cunoscător! De altfel, şi lui i se părea cea mai curioasă întîmplare din lume, că ajunsese proprietarul unui depozit de păpuşi, cînd, după

părerea sa, numai asta nu era meseria care i se potrivea. Ceea ce nu-l împiedica să fie socotit în această meserie un cunoscător neîntrecut. Atît de neîntrecut, încît deseori putea să vadă mult mai multe într-o păpuşă decît ceilalţi oameni.

Dar în felul în care se purta bărbatul ei în ziua aceea nu se purtase încă niciodată. Luase păpuşa şi acum o sucea pe toate părţile, tot mai agitat. Nevastă-sa se uita la el şi aştepta să-l audă făcînd glumele pe care le făcea de obicei. De astă dată însă, văzu că-i tremură mîinile şi că se schimbă la faţă. O cuprinse teama.

— Heinz! Strigă ea şi îi puse mîna pe umăr.

El însă se întoarse şi porni liniştit spre biroul său, cu păpuşa aceea fără viaţă în mîini.

În cîteva rînduri, nevastă-sa porni spre uşa lui cu gîndul să intre, dar se răzgîndi. Bănuia că e ceva care îi aminteşte de-o perioadă întunecată a vieţii lui — poate chiar din fragedă copilărie — şi că doreşte să fie singur. Dar ardea de dorinţa să fie aproape de el şi să-i pună drăgăstos mîna pe frunte. Pînă la urmă, ne mai putîndu-se stăpîni, intră şi se apropie de el în vîrful picioarelor. Îl găsi pe bărbatul ei abătut, ca după o emoţie puternică, cu ochii pierduţi în zare şi cu trupul gol al păpuşii în faţă.

— Să plec? şopti ea, mîngîindu-i cu gingăşie părul.

Venindu-şi în fire, bărbatul îi luă mîna cu care îl mîngîiase şi i-o sărută.

— Mi-am retrăit copilăria... rosti el încurcat. Dar după aceea, inima i se uşură şi începu să povestească — ca dintr-un basm — despre un băiat care a trăit departe, într-o pădure adîncă. Vorbi despre coliba de lîngă stîncă şi despre osînda veşnică la o muncă urîtă şi sîcîitoare. Îi povesti despre băiatul în care se cuibărise diavolul, pentru că era sortit să stea veşnic în întuneric şi să facă jucării pentru copiii din lumea largă şi plină de lumină. Tot ceea ce cu timpul i se ştersese din minte îi revenea acum cu mai multă putere în faţa ochilor. Şi fiecare amintire aducea cu sine alta: forma de piatră de pe masă, prefacerea unei fete în băiat, fuga de urmările acestei fapte... Şi deodată văzu aievea parcă un chip nou — al tatălui său. Stătea în faţa casei, în uşă, cu toporul în mînă, cu ferăstrăul în spinare şi cu traista lipită de piept.

— Toate acestea le-ai purtat în tine, singur, de atunci? îl întrebă soţia lui cînd termină şi sărută cu drag păpuşica. Pentru ce, Heinz?

— Uitasem... spuse el cu glas stins. Faţă de mama păstrasem un fel de aducere aminte. Cum să spun? Ca şi cum un chip drag se apleca spre mine. Dar toate celelalte le-am uitat, încetul cu încetul... Poate pentru că şi eu am vrut să uit...

— Dar pentru ce?

— De frică să nu vină cineva după mine, să mă găsească acolo, în casa aceea în care mă simţeam „acasă" şi să mă ducă înapoi! Şi-apoi... poate că şi copiii pot să urască. Mai ştii?

— Ce întîmplare, că ai nimerit atunci tocmai la noi! exclamă ea, privindu-l cu ochii scînteietori şi plini de lacrimi.

El o cuprinse în braţe.

— Da, asta a fost minunea! Cum a fost, nu mai ştiu. Îmi amintesc doar slab, slab de tot, un drum de ţară şi un bărbat care mă ducea cu el de mînă. Probabil un hoinar ca şi mine... Am umblat desigur cu cerşitul, pentru că-mi aduc vag aminte de uşile care mi se închideau în nas. Poate că drumeţul acela m-a dus cu el un timp. Unde a dispărut după aceea, nu mai ştiu. Dar din clipa cînd am ajuns băiat de prăvălie în cel mai mare magazin de jucării de pe strada principală, îmi amintesc de toate foarte bine. Ei, dar

asta ştii şi tu... M-aţi ţinut la voi, m-aţi învăţat ce înseamnă negoţul...

Femeia dădu din cap.

— Ce curioasă e viaţa! rosti ea cu duioşie şi privi visătoare înainte, ca pierdută în amintiri.

Apoi se ridică înfiorată şi se gîndi ce-ar fi fost viaţa ei dacă nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat.

— Trebuie să te duci acasă, să-i cauţi pe bătrînii tăi! spuse ea cu hotărîre.

— Numai de n-ar fi prea tîrziu! adăugă el şi izbucni deodată în plîns.

Ea îi strînse cu duioşie capul la piept şi-l lăsă să-şi plîngă durerea.

„E lungă calea celui ce se-ntoarce acasă!" spune proverbul, dar pentru Heinz întoarcerea acasă fu cu mult mai scurtă şi mai uşoară decît drumul pe care-l făcuse cînd o pornise în lume. La două zile după ce-a primit păpuşa, coborî din tren în Walterhausen şi află la fabrica cea mare de păpuşi tot ce voia să ştie. Tocmai în ziua aceea trebuia să vină mama Gessert acolo, cu păpuşile ei. Dacă ar fi vrut să aştepte două-trei ceasuri, îşi scutea drumul peste munţi. Dar străinul nu aşteptă. O luă pe jos spre Finsterbergen.

Pe cărarea care duce de la Friedrichsroda la Finsterbergen cobora la vale o băbuţă cu o povară în spinare. Drumul era lunecos din cauza gheţii de primăvară, pe jumătate topită, şi coşul din spinare o silea să grăbească pasul. Ca să nu cadă, băbuţa trebuia să se ţină bine de crengile plecate ale brazilor şi să lunece încet, din copac în copac.

Heinz o luă în braţele sale vînjoase înainte ca ea să fi avut timp să-l vadă. Îi luă povara din spinare, o aşeză uşurel pe covorul moale de sub brazi, cu inima plîngînd de bucurie şi de jale. Ah, ce mică şi ce uşoară ajunsese mama lui! Pumnul cel greu al vieţii o plecase spre pămînt, dar pe chipul ei negricios şi zbîrcit străluceau doi ochi încrezători de copil, pe care fiul îi recunoscu de îndată.

Nimic nu ne mişcă mai adînc ca mîngîierea mîinilor care au muncit din greu pentru noi şi Heinz se pierdu tot sub mîngîierea degetelor descărnate ale bătrînei lui. Abia acum îşi dădea seama ce-i umbrise pînă atunci viaţa. Era prea greu, chiar pentru un om în toată firea, să nu aibă mamă!

Bătrîna zîmbi, lăsînd să-i alunece mîna spre fiul ei, care era atît de mare şi de frumos. Îl

privi grijulie, cu ochii ei stinşi. Acum nu i se mai putea întîmpla nimic rău! Ştiuse întotdeauna că Heinz al ei se va întoarce acasă! Da, o ştiuse din totdeauna. Plecase doar pentru a le asigura o bătrîneţe tihnită. Şi acum era aici!

— Ce-o să se mai bucure tata! spuse ea şi de emoţie începu să-i tremure capul de bătrînică.

Pentru Heinz, acesta fu primul cuvînt de bun venit...

ZÎNA LIBERTĂŢII

Se spune de obicei că trăim vremuri grele. De aceea, daţi-mi voie să spun din capul locului că eu unul socot vremurile noastre drept extraordinare! Ce se poate oare compara cu furtunile şi cu năvalnicele revărsări de apă ale primăverii? Fiecare plantă, fiecare fir de iarbă se grăbeşte să-şi deschidă braţele în faţa ei, pentru a-şi sorbi, cînd i se împlineşte sorocul, seva pămîntului. Dar omul e o fiinţă plină de contradicţii şi nu ştie cînd îi vine „sorocul". Cinsteşte amintirea tuturor luptătorilor morţi pentru o idee, le plînge soarta, dar asta nu-l împiedică să-şi ardă pe rug eroii generaţiei lui.

Epoca noastră e o epocă de zguduiri sociale, poate cele mai adînci din cîte a cunoscut istoria.

Trăim într-o perioadă în care pașii revoluției mondiale fac să se cutremure pămîntul. Nu ne dăm seama de nimic din cele ce se petrec ; simțim doar o oarecare nelinişte şi nesiguranță : picioarele patului nostru stau parcă pe duşumele mai puțin trainice decît au stat pînă acum ; drumul spre pîine, bătătorit de veacuri, e barat ici, colo, de surpături, şi trebuie deschis din nou. Cum să nu-ți fie necaz ?! În zilele noastre nimeni nu ştie sigur unde, în care cimitir îşi va găsi, în sfîrşit, ultima odihnă.

De aceea, ar fi absurd să afirm că în zilele noastre fiecare om săvîrşeşte revoluția ! Totuşi, revoluția se săvîrşeşte, uneori chiar împotriva voinței noastre, şi cînd ne izbim de manifestările ei, ne exprimăm atitudinea față de ea prin a o defăima şi a o țintui pe cruce. Cel puțin, aşa fac cei mai mulți dintre noi. Altfel însă vor sta lucrurile peste vreo sută de ani ! Urmaşii noştri, stînd comod cu o carte în mînă, vor citi despre marea răsturnare care le-a adus o viață lipsită de griji şi ne vor invidia pe noi, care am trăit această epocă măreață ! Nici prin gînd nu le va trece că majoritatea oamenilor nu şi-au dorit altceva decît să poată mînca şi dormi în linişte !

Omului din lumea veche îi plăcea să răscolească trecutul. Omul e în stare să perceapă direct realitatea numai în cea mai fragedă copilărie. De aceea, tocmai copiii au menirea să-i împace pe oamenii mari cu realitatea. Copiii şi unii dintre adulți. Aceia care au curajul să rămînă toată viața copii. Da. Numai ei privesc viitorul nestingherit şi fără frică.

Chiar dacă s-a împărtăşit din aşa-numita cultură, omul e încă o ființă prea înapoiată : întîlnind oameni gata să lupte, cînd e nevoie, pentru cele mai mărețe idei ale omenirii, îi socoteşte nişte utopici care nu cunosc viața. Vorbeşte despre ei cu un zîmbet plin de îngăduință : *sînt nişte copii mari, nişte idealişti naivi.* Asta în cel mai fericit caz, pentru că de obicei ar fi foarte bucuros să-i ardă pe rug. Cînd citim despre „idealiştii" din trecut, ne dăm foarte bine seama că e vorba de oameni care au luptat pentru idealul epocii lor ; asta însă nu ne împiedică să-l ignorăm pe luptătorul zilelor noastre, chiar dacă ne lovim nas în nas cu el.

Aş vrea să vă povestesc despre o întîlnire cu nişte *idealişti naivi,* cu doi dintre acei oameni care-şi puneau nespus de mult la inimă destinele omenirii.

Povestea a început la Constanța. Veneam de la Muenchen, cu gîndul să admir frumosul și pitorescul lac Baden. Mă simțeam bine pe străzile liniștite ale vechiului orășel, unde se pare că prezentul depusese armele, făcînd loc trecutului care îmi vorbea despre Jan Hus, ars aici pe rug, despre Barbarossa, despre luptele și tulburările din evul mediu. Cît e de plăcut să uiți de toate filozofările și să răsufli din plin după cîteva luni de nebunească frămîntare la Muenchen, unde vechiul și noul, înarmate pînă-n dinți, se atacă unul pe altul și unde zi și noapte aerul e încărcat de furtună ! La Constanța, unde cu cinci veacuri în urmă ideile noi fuseseră arse pe rug cu aceeași ușurință cu care ai pune o gîscă la frigare, lumea manifestă astăzi cea mai totală nepăsare și toleranță față de doctrinele ereticilor.

Cu alte cuvinte, toată lumea era convinsă că am sosit în Elveția pentru a aduce acolo, la prima ocazie, două lăzi cu aur rusesc. Iată de ce nimeni nu s-a gîndit măcar să mă stingherească. Mereu povestea asta cu misteriosul aur rusesc ! Ce bine mi-ar fi prins atunci, dacă nu două lăzi, cel puțin doi pumni de aur !

Intr-o zi, intrai într-o parfumerie de lîngă piață ca să-mi iau un săpun. In prăvălie se afla o clientă, ceea ce constituia un eveniment pe vremea aceea : războiul mondial [1] și ruina ce-i urmase duseseră comerțul în pragul falimentului.

O femeie tînără, aplecată peste tejghea, se uita la niște flacoane cu parfum. Era foarte sărăcăcios îmbrăcată — pe vremea aceea toți erau astfel îmbrăcați — și părea extrem de istovită. Era pămîntie la față, dar pe vremea aceea toți arătau așa. Totuși, era o femeie frumoasă. Trăsăturile ei, ascuțite de foame și lipsuri, îi dădeau un aer enigmatic, suprapămîntesc, ca și cum sufletul, smulgîndu-se din învelișul lui mizer, se oglindise pe chipul femeii — atît de adîncă era suferința ce se putea citi pe el. La noi se spun și se scriu multe despre război ; numai femeia germană n-a rostit încă nici un cuvînt despre el. In ziua în care grozăviile războiului vor fi intrat de mult în lumea trecutului și femeia își va putea aduce aminte de ele fără durere, omenirea va afla ce este adevărata frică și adevărata măreție a sufletului.

[1] Primul război mondial (1914—1918).

Pe vremea aceea începea să se simtă o oarecare înviorare a comerțului și grupuri compacte de trecători se opreau cînd la o vitrină cînd la alta; se mulțumeau însă să se uite la mărfuri. De cumpărat nu cumpăra nimeni: nu avea nimeni bani. La fel și cu femeia aceasta, care nu putea să-și ia ochii de la tejghea. Toate flacoanele de parfum din prăvălie fuseseră înșirate în fața ei. Îi făcea plăcere să ia fiecare sticluță în mînă, s-o țină în palmă, s-o miroase și s-o pună apoi la loc. O îmbătau parcă toate aceste flacoane de forme ciudate. Ceva îmi spunea că n-are bani să-și cumpere parfum, iar vădita nerăbdare a vînzătorului era o dovadă că și el crede același lucru. Asta însă n-o supăra de loc pe femeia aceea! Prea era cufundată în contemplarea flacoanelor!

Privind-o, oricine își putea da seama că nu parfumul era articolul de care are cea mai mare nevoie, că există multe alte lucruri care-i sînt mai necesare. Avea pantofii rupți și tocurile scîlciate — de fapt, nici nu erau pantofi, ci un fel de tîrligi, cum purtau înainte de război numai zdrențăroșii. Paltonul de mult ar fi trebuit să ajungă la haine vechi, iar buzunarele lui, lăbărțate, erau înspăimîntător de goale. Trebuie

să vă spun că, pe vremea aceea, o toaletă ca asta nu bătea la ochi, pentru că aproape toată lumea era îmbrăcată la fel.

Dar cine era femeia care putea uita cruda realitate, delectîndu-se cu aroma heliotropului și a altor parfumuri rare? Era poate o fiică a poporului căreia evenimentele i-au pervertit gusturile și deprinderile? Sau era una din fiicele numeroaselor familii sus-puse, pe care aceleași evenimente le aruncaseră în rîndurile sărăcimii? Nu-mi puteam da seama.

Molipsit probabil de pasiunea ei, începui să mă uit și eu la parfumuri și cerui să mi se împacheteze unul din flacoanele acelea ciudate, pe care, cu puțin înainte, necunoscuta îl ținuse îndelung în mîini. Prefăcîndu-mă că-l bag în buzunar, îl strecurai cu îndemînare în buzunarul lăbărțat al vecinei mele. Îmi alesei apoi un săpun și alte fleacuri și mă pregătii să plătesc. Vînzătorul scoase bonierul și începu să facă socoteala. Cînd ajunse însă la parfum, se opri:

— Ce preț are? se întrebă el îngîndurat. Abia l-am primit și nu știu... Fiți amabil și dați-mi puțin flaconul, să văd eticheta!

Bravo! Ce să fac? Firește, nu puteam scoate sticluța din buzunarul necunoscutei. Din fericire,

încurcătura mea nu ţinu decît o clipă, pentru că îmi veni o idee salvatoare şi scăpai cu faţa curată din situaţia delicată în care mă aflam.

— Să-ţi dau flaconul ? Nu, nu ! Să nu-mi ceri aşa ceva, îi răspunsei zîmbind. Flaconul e împachetat şi se află în buzunarul meu. Dumneata eşti obligat să cunoşti preţurile !

Patronul magazinului veni repede spre noi.

— Desigur, desigur ! îmi sări el în ajutor. Şi întorcîndu-se spre vînzător : — Ce mai aştepţi ? Du-te şi caută factura !

Femeia îndreptă spre mine — ce străin prost crescut ! — nişte ochi adînci şi serioşi. Mă grăbii să plec. Simţeam că prezenţa mea e o povară pentru toţi. Intr-un fel, tot salvasem situaţia !

Toată povestea aceasta n-ar fi avut nimic deosebit, dacă femeia aceea nu mi-ar fi rămas adînc întipărită în minte. Ori unde mă duceam, îi vedeam faţa simpatică şi istovită, expresia ei de dojană şi de mirare. Mai tîrziu, îi uitai chipul, iar trăsăturile feţei mi se şterseră din memorie. Nu-mi mai aminteam decît privirea ei adîncă şi tristă. Mi se înfăţişa oriunde vedeam mizerie şi nenorocire.

Pe urmă, pieri şi această privire din amintirea mea şi realitatea aspră, crudă, mă înlănţui din

nou. Trecuseră cîţiva ani. Uitasem cu desăvîrşire de această femeie, cînd întîmplarea mi-o scoase iarăşi în cale.

Omului i se pot întîmpla multe. Cînd privesc înapoi, mi se pare că toată viaţa mea nu e decît un lanţ de întîmplări şi evenimente dintre cele mai uimitoare. Sînt zile cînd totul, pînă şi răsuflarea omenească ţi se pare ceva tainic, enigmatic. Viaţa e interesantă, uluitoare chiar, mai interesantă decît cea mai extraordinară aventură. Mai mult, aventura însăşi pare uneori atît de firească, încît cu greu poţi s-o separi de mersul monoton al zilelor. In general, e greu de spus unde se termină viaţa de toate zilele şi unde începe aventura.

Mă înapoiasem de mult la Muenchen şi locuiam într-o suburbie, lîngă străveziul lac Ammer. Imi refăceam sănătatea zdruncinată şi căutam să duc o viaţă cît mai regulată. Ieşeam rareori în oraş, dar şi mai rar veneau la mine oameni din centru. Erau vremuri grele. In Bavaria, cîndva liberă, trebuia să fii foarte prudent, iar pentru mine, care eram străin, pînă şi cea mai neînsemnată greşeală putea avea urmări foarte grave.

Am însă capacitatea fericită de a mă orienta bine printre evenimente şi de a ghici prezenţa mlădiţelor noului acolo unde ele există. Erau vremuri grele, pline de încordare. Forţele reacţiunii triumfaseră şi apăsau grumazul poporului sub călcîiul lor de fier. În oraş îşi făceau de cap armatele mercenare, tot felul de haimanale din corporaţiile studenţeşti şi de liceeni huligani. Bandele înarmate umblau prin tot oraşul şi cum vedeau doi muncitori oprindu-se o clipă în mijlocul străzii, îi luau la goană cu bastoanele de cauciuc. Muncitorii nici nu îndrăzneau să protesteze. Era de ajuns să apară cîte un papă-lapte de studenţaş, ca ei să se vîre în primul ascunziş ce le ieşea în cale. Iată cum se comportau muncitorii din Muenchen, oameni mai înainte atît de mîndri şi de conştienţi!

Dar, între timp, creştea în ilegalitate un tineret nou, proletar. Dacă muncitorii bătrîni obosiseră, îşi pierduseră înflăcărarea de altădată şi erau gata să-şi vîndă dreptul de prim-născut pe-o halbă de bere, cu schimbul lor se petrecuse o minune: tineretul crescut în anii războiului, flămînd, lipsit de adăpost şi de învăţătură, se ridica acum gata să sprijine pe umerii săi glorioasa tradiţie a înaintaşilor lui. De curînd intraţi

în sindicat, neinstruiţi, nepregătiţi de nimeni, băieţii aceştia fără experienţă spuneau tocmai cuvintele pe care trebuiau să le spună, în timp ce muncitorii bătrîni stăteau descurajaţi cu mîinile în sîn. Ce reputaţie avea însă tot acest tineret: „Curat generaţie de război! Tinerii fumează, sînt pasionaţi după dans, mor după tot felul de distracţii dubioase şi în general sînt cu totul lipsiţi de principii". Iată cum vorbeau despre ei pînă şi muncitorii bătrîni. Faima asta nu făcea însă decît să aducă apă la moară tinerilor, care înfiinţau mereu tot felul de „asociaţii de distracţii". Ani la rînd poliţiei nici nu i-a trecut prin cap să-şi vîre nasul în treburile lor. „Lasă tineretul să petreacă, lasă-l să facă orice, numai în politică să nu se bage!"

Eu însă le ştiam foarte bine toate acestea şi voiam să cunosc mai îndeaproape „distracţiile" tineretului, dar nu izbutisem încă să iau parte la nici o adunare, deşi tinerii îmi arătaseră în repetate rînduri semnele simpatiei şi ale prieteniei. Parcă o mînă nevăzută mă îndepărta delicat, dar cu hotărîre. Atunci, deşi înciudat, renunţai. Abia mai tîrziu înţelesei că totul nu fusese decît prudenţă din partea lor, că nu voiseră să mă amestece în treburile lor. Pentru un străin ca mine, o

cît de mică manifestare a neloialităţii putea avea urmări foarte grave.

Intr-o zi senină şi însorită stăteam pe o bancă în Parcul englez din Muenchen şi desenam alene cu bastonul în nisip, sub mîngîierea blîndă a soarelui de aprilie ce-mi încălzea spatele încovoiat. Cineva se aşezase pe bancă, alături de mine, dar eu, furat de gîndurile mele, nici nu băgasem de seamă. Deodată, văzui înaintea ochilor un flacon de o formă ciudată şi simţii mirosul de heliotrop.

Ridicai nedumerit capul. Mi se trezise în minte o amintire veche. Ochii aceia iscoditori, adînci... O recunoscui îndată, deşi obrajii i se mai rotunjiseră, căpătaseră o culoare mai sănătoasă, iar rochia era mai ca lumea. Privirea mea buimăcită o făcu să rîdă grozav.

— In sfîrşit ! atît putu spune.

— Cum, şi dumneavoastră ? o întrebai eu cu o uimire plină de bucurie. Şi dumneavoastră aţi sperat că ne vom mai întîlni ?

Nu mă mai puteam stăpîni ; sîngele îmi năvălise în inimă şi mă treceau fiori.

— Da, şopti ea îngîndurată. Da. — Căuta parcă cuvintele pentru a-mi potoli cît mai delicat avîntul. — Am ştiut că eşti tu, dar n-am îndrăznit să te căutăm. Vai, ce bine o să-i pară lui Jakob cînd te va vedea !

Prietenescul ei „tu“ mă făcu să înţeleg că mi-e tovarăşă de idei şi că mă cunoaşte. Dar de unde? Şi din a cui însărcinare se află aici ?

Incepui să-i pun repede întrebări, dar ea mă opri cu o privire.

— Să plecăm de aici, spuse ea coborînd tonul. Nu trebuie să fim văzuţi împreună. Să mergem la noi. Bărbatul meu e bolnav şi va fi foarte bucuros să stea de vorbă cu tine.

Se ridică de pe bancă cu o nelinişte în priviri.

Simţii parcă o înţepătură. Era măritată ! Măritată ! Poate că avea şi o droaie de copii...

— Aveţi copii ? o întrebai eu.

Nu puteam s-o tutuiesc.

— Unul singur, un băiat, tovarăşe ! făcu ea veselă şi uitînd de orice prudenţă, mă luă de mînă. Ghici cum îl cheamă ? Ştii cum ? Pelle Norocosul !

Imi lăsă mîna şi se dădu puţin la o parte. Apoi adăugă, de data aceasta cu un glas puţin cam înfundat, fără să mă privească :

— Să mergem la noi. Jakob ne aşteaptă. Urcă-te în acelaşi vagon în care am să mă urc şi eu, dar ţine bine minte că nu ne cunoaştem !

Eu am să sar din mers, iar tu să cobori la stația următoare!

Mă supusei, deși tot nu înțelegeam nimic și nu mă mai bucuram de revedere. Eram ros de îndoieli. Merserăm mult, trecurăm prin suburbia muncitorească Schwabing, apoi ne continuarăm drumul printre ogoare și maidane. Înainte de a ajunge la punctul terminus, necunoscuta sări din vagon și taxatorul, bineînțeles, o înjură. O urmai la o distanță respectabilă. Mergeam pe o cărăruie printr-un maidan prefăcut în grădină de zarzavaturi. Tînăra și încîntătoarea mea însoțitoare călca sigur și nu se uita înapoi. Sări peste un șanț, apoi intră pe o poartă și trecu prin cîteva curți dosnice. Orice urmă de voie bună îmi pierise din suflet. Nu mă apropiai de ea; de cîteva ori o pierdui din vedere la cotiturile cărăruii.

Ea se opri și mă așteptă pe o scară întunecoasă, sub podul unei case imense, ticsită de chiriași.

— Am ajuns! îmi șopti ea. Acum, hai în pod.

Îmi întinse mîna — era atîta de caldă și de mătăsoasă — și străbăturăm amîndoi un culoar, printre niște boxe minuscule.

La capătul lui, în fața uneia din aceste boxe, la ușa căreia atîrna un lacăt mare, se opri. Cînd deschise ușa, mă pomenii într-o cameră oarecare, obișnuită, luminoasă ca orice odaie. Pe fereastra ei, ca dintr-un vîrf de munte, se deschidea o priveliște asupra acoperișurilor unui mare oraș. Odaia era pitită sub acoperiș și avea pereții mansardați. Lîngă un perete se afla un pat, lîngă celălalt o canapea. Pe canapea stătea întins un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, care se uită țintă la noi. Era numai pe jumătate îmbrăcat și părea nespus de istovit; numai ochii, intrați adînc în orbite, mai luceau pe fața lui de-o paloare cadaverică.

— Jakob, l-am adus, în sfîrșit! îi spuse însoțitoarea mea, uitîndu-se la el cu o privire plină de dragoste și duioșie.

Bolnavul stătea sprijinit într-un cot, cu degetele înfipte în barba lui neagră și deasă. Mă cercetă îndelung, iscoditor și atent, ca și cum se pregătea să plece într-o călătorie lungă și voia să-mi țină pentru totdeauna minte trăsăturile. Îmi strînse apoi mîna cu degetele lui slabe și înfierbîntate:

— Îți mulțumesc că ai venit, rosti el încet și clar.

Am avut senzaţia că cineva îmi îmbrăţişează inima cu duioşie şi blîndeţe. E un sentiment ce nu poate fi comparat cu nici unul, sentimentul că cineva are nevoie de tine...

Tînăra femeie se aşeză cu o expresie de fericire şi bunătate, stîrnite fără îndoială de noi amîndoi, pe care ne unise în dragostea ei. Se apropie apoi de pat, mă luă cu o mînă de mîna stîngă, iar cealaltă o trecu peste părul bolnavului.

— Ăsta e bărbatul meu, spuse ea apăsat şi mă privi cu mîndrie.

— Dar fiul ? întrebai eu, uitîndu-mă în jur.

Cu o mişcare nespus de graţioasă, ea îşi lăsă mîna pe umărul bolnavului şi rămase cîteva clipe, cu ochii închişi, uitînd parcă de prezenţa noastră. Pe urmă, se îndreptă de mijloc.

— Şi-acum, vă las ! Am treabă... spuse ea repede.

Bolnavul o însoţi din ochi pînă cînd închise uşa ; apoi întoarse capul spre mine. Chipul i se schimonosi ca de durere, dar, observîndu-mi uimirea, zîmbi.

— Da, spuse el încet. Sîntem cu toţii îndrăgostiţi de ea, absolut toţi. Şi nu e de mirare.

Cine n-ar vrea să-şi petreacă toată viaţa alături de o asemenea fiinţă luminoasă !

Îşi trecu mîna peste faţă, căutînd pesemne să-şi alunge un gînd care-l sîcîia.

— Vino mai aproape, spuse el după o mică pauză şi adăugă : Mi-e greu să vorbesc tare.

Puse jos nişte ziare de pe scaunul de lîngă patul lui.

În timp ce mă aşezai, îmi dădui seama cine era. Îi recunoscusem chipul omului acesta. Îl recunoscusem cu toate că îşi lăsase barbă.

— Şi eu care credeam că...

— ...am fost ucis cu prilejul unei încercări de evadare ? mă întrerupse el. Aşa şi este ! După datele oficiale, fireşte. De altfel, o să mai avem ocazia să vorbim despre mine. Vorbeşte-mi mai bine despre tine. Ce faci ? Cum o duci cu sănătatea ?

Mă întreba de sănătate el, a cărui viaţă atîrna de mult de un fir de păr ! N-am fost în stare să-i răspund la întrebare, atît de lipsit de însemnătate mi s-a părut în clipa aceea tot ce mă privea pe mine şi viaţa mea. De aceea mă bucurai cînd aduse iar vorba de soţia lui.

— Ce bine e că v-aţi mai întîlnit înainte şi că te-a recunoscut! Auzisem de la tovarăşi că eşti la Muenchen.

— Da, ne-am întîlnit la Constanţa, într-o parfumerie. In împrejurări foarte ciudate, trebuie s-o mărturisesc!

— De ce ciudate? mă întrebă el, ca şi cum nimic pe lumea asta nu putea fi straniu pentru dînsul.

— Vezi tu... nu prea seamănă cu o femeie din mediul proletar.

Ultimele cuvinte îl făcură să zîmbească.

— E adevărat, nu provine din păturile de jos, dacă la asta faci aluzie, ci dintr-un vechi neam de nobili. Totuşi, ca structură spirituală e o proletară autentică. Tocmai asta dovedeşte forţa mişcării noastre care, devenită concepţia de frunte a lumii, influenţează soarta tuturor claselor, nu numai a clasei noastre.

— Spui că se trage dintr-un vechi neam de nobili?

— Da, e fiica generalului N., una dintre persoanele suspuse, care a pierdut războiul şi care, după aceea, şi-a scos pîrleala pe spinarea noastră, a muncitorilor. Il cunoşti, probabil?

— Fiica generalului N.? A călăului acela?

— Da, dragul meu, a lui. E fata celui mai mare mişel din lume, dar nu există pe lume o fiinţă mai bună ca ea. Cum vrei să nu fiu optimist?! El e cel care a introdus termenul de „curăţire pe capete“, aplicat mişcării muncitoreşti, şi care a stabilit chiar o anumită ordine în această „curăţire“: întîi decapitarea proletariatului revoluţionar, apoi a reformiştilor. Am fost primul pe lista lor, cînd şi-au ridicat capul după revoluţie. N-aveau motive legale să mă spînzure — n-aveau în orice caz pe vremea Republicii de la Weimar — dar eram totuşi considerat periculos.

— De ce-ţi era frică?

— Ziua mai mergea, dar noaptea îmi era frică. Pe vremea aceea guvernul se jena să acţioneze pe faţă ca un guvern reacţionar. Aşa că m-au ridicat din pat şi m-au dus la închisoare în timpul nopţii. A fost pusă în funcţiune maşina judiciară. Procesul în sine nu mă neliniştea prea mult; pe vremea aceea, judecătorii se purtau foarte cuviincios şi totul arăta că voi fi pus în libertate. Dar tocmai aici era primejdia! Reacţiunea s-a ridicat împotriva mea, pentru că eram vînatul după care umbla ea, protejată de

întunericul nopţii! Eu unul aş fi preferat să stau doi-trei ani la închisoare. Dar ştiam că, din clipă în clipă, vor căuta să termine cu mine, fie „cu prilejul unei încercări de evadare", fie sub vreun alt pretext asemănător. În ţară lucra din plin Feme[1], şi-mi dădeam seama că, mai curînd sau mai tîrziu, vor năvăli în celula mea membrii acestei organizaţii, cerînd să le fiu predat, şi, profitînd de întunericul nopţii, mă vor ucide. În asemenea cazuri aşteptarea e chinuitoare şi aproape că m-am bucurat cînd, într-o noapte, au venit într-adevăr la mine, au ameninţat paznicii cu revolverele şi le-au cerut să mă predea. Am fost scos din celulă, băgat într-o maşină şi dus afară din oraş. Îmi dădeam seama că totul s-a sfîrşit. De altfel, noi, revoluţionarii, sîntem nişte veşnici condamnaţi la moarte în concediu, după cum bine a spus Levine[2]. Dar ei, în loc să mă ucidă, m-au dat pe mîinile unei femei

[1] Tribunal secret în evul mediu. În cazul de faţă, o organizaţie reacţionară secretă din Bavaria, care reprima cu cruzime mişcarea revoluţionară.

[2] Eugen Levine (1883—1919), revoluţionar german, membru al uniunii „Spartakus" şi al Partidului Comunist din Germania, preşedinte al Comitetului Executiv al Republicii Sovietice Bavareze, împuşcat după înăbuşirea ei.

şi au dispărut. Situaţia nu era tocmai plăcută. Cred că aş fi preferat să mă ştiu în mîinile unor soldaţi mercenari, în faţa ţevii unui revolver încărcat! Poate că e ridicol, dar în faţa femeilor m-am pierdut întotdeauna. Pentru ele n-am avut niciodată timp. Toate forţele mi le-am dăruit mişcării. Dar iată că...

Tăcu o clipă, obosit.

— Mai departe? întrebai eu, prea furat de povestire ca să bag de seamă că începuse să vorbească greu.

— După cum vezi, de atunci am rămas împreună, Johanna şi cu mine. Dacă ai şti ce tovarăşă minunată e!

— Dar cum s-a întîmplat asta? Nu înţeleg!

— Ai dreptate! Nu ţi-am spus tot. Aşadar, Johanna mi-a povestit că voise să vadă cu ochii ei un adevărat „distrugător" al temeliilor societăţii şi că tatăl ei, generalul, o luase cu el la tribunal atunci cînd mi s-a judecat procesul. Trebuia să spun cîteva cuvinte în apărarea mea, dar eu, în loc să mă apăr, am început să atac aceste temelii. Johanna, ascultîndu-mă, şi-a schimbat părerea despre lucruri şi cu impetuozitatea care o caracterizează, şi-a pus în gînd să mă scape. A furat de la tatăl ei două mantale

vechi de ofiţer şi a plătit unor soldaţi să mă scoată din închisoare în timpul nopţii, chipurile pentru un interogatoriu. Soldaţii s-au îmbrăcat ofiţereşte şi s-au descurcat, precum vezi, destul de bine!

— Şi de atunci ai reuşit să stai ascuns?

— Da. Pînă acum totul a mers de minune, deşi n-am fost cuminte de loc. Guvernul şi huliganii au crezut într-adevăr că am murit, dar de la un timp, nu ştiu de ce, se îndoiesc de asta şi au început iar să mă caute. Nu va mai trece mult şi, fireşte, voi fi descoperit, pentru că acum poliţia nu se mai ruşinează să pornească la vînătoare şi ziua.

— Atunci ar trebui să treci cît mai curînd graniţa. Dacă vrei, eu...

— Tocmai de aceea am vrut să-ţi vorbesc. Nu mai am de ce să plec şi nici de ce să mă ascund: sînt bolnav de cancer. Şi să zac în închisoare nu vreau. Nu vreau şi nu pot.

— Atunci ce vrei? Să mori?

Cred că nu izbutii să-mi ascund spaima...

Zîmbind uşor, el încuviinţă cu o mişcare din cap.

— Johanna şi cu mine am ajuns la concluzia că ăsta e lucrul cel mai înţelept. Nu mi-a fost

niciodată frică de moarte şi am avut o viaţă destul de plină, de aceea voi muri fără părere de rău. Epoca noastră e prea furtunoasă, ne mistuie prea repede. Sînt obosit, poate din cauză că sînt bolnav, şi sînt pregătit să mor, dar nu de mîna unui călău. Vrei să-mi faci un mare serviciu?

Răspunsei „da“, dar şovăitor.

El zîmbi.

— Nu m-ai înţeles! Asta am s-o fac singur. De unde, de fapt, teama noastră de sînge? In toate revoluţiile pe care le-a cunoscut istoria n-a curs atîta sînge cît a curs într-un singur război, războiul mondial. Dar sîngele unui război e sîngele unui fratricid, pe cînd sîngele unei revoluţii e sînge sănătos, iar vărsarea lui e inevitabilă. Ca la orice naştere!

Îşi şterse sudoarea de pe frunte. După expresia feţei îmi dădeam seama că se luptă cu o durere chinuitoare.

— Dar am deviat de la chestiune. Prin urmare, îmi promiţi să ai grijă de Johanna şi de fiul nostru?

Dădui din cap. Nu mai eram în stare să scot un cuvînt. Îmi găsi pe dibuite mîna.

— Ştii ce vreau să-ţi spun ? Johanna e zîna libertăţii însăşi ! Atunci, în noaptea aceea întunecoasă, cînd am fugit cu ea din închisoare, ea, fiica „generalului-diavol", cum îl poreclisem noi, mi-a spus : „Nu eu te scap pe tine, ci tu m-ai eliberat pe mine ! Săptămîna viitoare trebuia să mă mărit cu un conte, cu unul dintre acei militari mînjiţi de sîngele poporului. Nu vreau să-i dau lui tot ce e mai scump în mine. Nu vreau să fiu a lui, ci a ta ! Am să-ţi fac şi un copil. Ei, dacă vor, să se mulţumească cu resturile." Mi-a spus-o cu atîta pasiune şi cu atîta hotărîre, încît mi-am dat seama că în faţa mea se află mai mult decît o femeie care caută să rupă lanţurile ce o încătuşează. Mi s-a părut că e însăşi zeiţa revoluţiei. Fireşte că după aceea nu s-a mai putut întoarce în lumea ei bogată, rece şi neîndurătoare. Dragul meu, am fost nevoit să-mi petrec o mare parte a vieţii mele în ilegalitate, dar se vede că şi acolo cresc mlădiţe noi. Tocmai de acolo trebuie să aşteptăm înfăptuirea unor minuni. Jos, la o mare adîncime, acolo unde pulsează contemporaneitatea, creşte şi prinde puteri viitorul. Dar cu cîtă uşurinţă a intrat Johanna în viaţa noastră, a ilegaliştilor ! A înţeles că poţi plămădi în linişte viitorul numai dacă te ascunzi de lumina zilei. Tocmai de aceea ţi-i încredinţez pe amîndoi, şi pe Johanna şi pe fiul meu. Acum du-te ! Am obosit.

Îmi lăsă mîna şi se întoarse cu faţa la perete.

CUPRINS

T. 557

Responsabil de carte: M. Aderca
Tehnoredactor: S. Eschenasy
Corector: V. Vasiliu

Dat la cules 13.01.956. Bun de tipar 28.03.956. Tiraj 20.100 ex. Hîrtie concept de 65 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 3,73. Coli de tipar 4,12. Ediția I. Comanda 2267. A. nr. 06914. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A—32=R.

Tiparul executat sub com. nr. 80 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București — R.P.R.

În colecția „Meridiane" au apărut:

Theodore Dreiser
CAPCANA

★

Zofia Nałkowska
PROFESORUL SPANNER

★

Sarkadi Imre
ÎN PUSTĂ

★

Marcel Willard
MARȘUL AFRICAN

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2023

